

KOBIECA STRONA POEZJI

IL LATO FEMMINILE DELLA POESIA

ЖИНОЧА СТОРОНА ПОЕЗІЇ

MOTERIŠKOJ I POEZI JOS PUSĖ

KRYSTYNA DĄBROWSKA MAŁGORZATA LEBDA

KOBIECA STRONA POEZJI

IL LATO FEMMINILE DELLA POESIA

ЖИНОЧА СТОРОНА ПОЕЗІЇ

MOTERIŠKOJI POEZIJOS PUSĖ

Wydawca

Polska Akademia Nauk

Publikacja finansowana ze środków Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej w ramach Programu Promocja Języka Polskiego

ISBN 978-83-66847-88-0

Skład i łamanie

Justyna Grzymała-Łuszcz

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	9
Prefazione	11
Вступне слово	13
Pratarmė	15
Wprowadzenie	17
Introduzione	27
Передмова	37
Įvadas	47
Krystyna Dąbrowska	57
Biuro podróży / Бюро подорожей	57
<i>Tego dnia nie starczyło piasku</i>	58
<i>Того дня не вистачило піску</i>	59
Białe krzesła / Sedie bianche / Білі крісла / Baltos kėdės	61
<i>Miasto Umarłych</i>	62
<i>Місто мертвих</i>	63
<i>Mirusiųjų miestas</i>	64
<i>Orszak</i>	65
<i>Il corteo</i>	66
<i>Процесія</i>	67
<i>Procesija</i>	68
*** [<i>Ciepło i chłód</i>]	69
*** [<i>Caldo e freddo</i>]	70
*** [<i>Тепло і холод</i>]	71
Czas i przesłona / Tempo e diaframma / Час і діафрагма / Laikas ir diafragma	73
<i>Powitanie</i>	74
<i>Il saluto</i>	75
<i>Привітання</i>	76

<i>Etna</i>	77
<i>Etna</i>	78
<i>Етна</i>	79
*** [<i>Nie umiem mówić ty</i>]	80
*** [<i>Я не вмію казати ми</i>]	81
<i>Rzeczy osobiste</i>	82
<i>Особисті речі</i>	83
<i>Ścieżki dźwiękowe / Colonne sonore / Звукові доріжки / Garso takeliai</i>	85
<i>Kołysanka</i>	86
<i>Колискова</i>	87
<i>Lopšinė</i>	88
<i>Znalezisko</i>	89
<i>Знахідка</i>	90
<i>Świątynia Guangxiao</i>	91
<i>Il tempio Guangxiao</i>	92
<i>Святиня Гуансяо</i>	93
<i>Słowa w powietrzu</i>	94
<i>Слова в повітрі</i>	95
<i>Jeżeli siwe włosy</i>	96
<i>Якщо сивина</i>	97
<i>Konie</i>	98
<i>Кони</i>	99
<i>Arkliai</i>	100
<i>Miasto z indu / Città di indio / Місто з індію / Indžio miestas</i>	101
<i>Rozpaczulga</i>	102
<i>Відчайдушка</i>	103
<i>Geliaguodžia</i>	104
<i>Urodziny</i>	105
<i>Compleanno</i>	106
<i>День народження</i>	107
<i>Wagon ciszy</i>	108
<i>Вагон тиші</i>	109
<i>Duch lasu</i>	110
<i>Дух лісу</i>	111

<i>Miško dvasia</i>	112
<i>Echoloakcja</i>	113
<i>Ехолокація</i>	114
<i>Zdalny rosałunek</i>	115
<i>Дистанційний поцілунок</i>	116
<i>Ukwiał i ryba klaun</i>	117
<i>Актинія і риба-клоун</i>	118
Małgorzata Lebda	119
<i>Sny uckermärkerów / Sogni delle uckermärker /</i>	
<i>Сни уккермаркерів / Uckermerkerių sapnai</i>	119
<i>zblíženie: fiolet</i>	120
<i>primo piano: viola</i>	121
<i>зближення: фіолет</i>	122
<i>iš arti: violetas</i>	123
<i>zblíženie: woda</i>	124
<i>primo piano: acqua</i>	125
<i>зближення: вода</i>	126
<i>zblíženie: skóra</i>	127
<i>primo piano: pelle</i>	128
<i>zblíženie: ogień I</i>	129
<i>зближення: вогонь I</i>	130
<i>iš arti: ugnis I</i>	131
<i>zblíženie: zwierzę</i>	132
<i>primo piano: animale</i>	133
<i>зближення: звір</i>	134
<i>zblíženie: kamień</i>	135
<i>primo piano: pietra</i>	136
<i>зближення: камінь</i>	137
<i>iš arti: akmuo</i>	138
<i>zblíženie: serce</i>	139
<i>primo piano: cuore</i>	140
<i>зближення: серце</i>	141
<i>iš arti: širdis</i>	142

<i>zblíženie: wilgoć</i>	143
<i>primo piano: umidità</i>	144
<i>зближення: вологість</i>	145
<i>zblíženie: luna</i>	146
<i>primo piano: bagliore</i>	147
<i>zblíženie: mięso</i>	148
<i>primo piano: carne</i>	149
<i>зближення: м'ясо</i>	150
<i>zblíženie: nurt</i>	151
<i>зближення: потік</i>	152
<i>iš arti: stovè</i>	153
<i>zblíženie: mięśnie</i>	154
<i>зближення: м'язи</i>	155
<i>iš arti: raumenys</i>	156
<i>zblíženie: pokarm</i>	157
<i>primo piano: nutrimento</i>	158
<i>zblíženie: brzask</i>	159
<i>primo piano: alba</i>	160
<i>зближення: досвіток</i>	161
<i>iš arti: aušra</i>	162
<i>zblíženie: wiara I</i>	163
<i>primo piano: fede I</i>	164
<i>зближення: віра I</i>	165
<i>iš arti: tikėjimas I</i>	166
<i>zblíženie: ciało</i>	167
<i>primo piano: corpo</i>	168
<i>зближення: тіло</i>	169
<i>iš arti: kūnas</i>	170
<i>zblíženie: wiara II</i>	171
<i>primo piano: fede II</i>	172
<i>zblíženie: szorstkość</i>	173
<i>зближення: шорсткість</i>	174
<i>zblíženie: rytuał</i>	175
<i>primo piano: rituale</i>	176

<i>zbliżenie: słowa</i>	177
<i>primo piano: parole</i>	178
зближення : слова	179
<i>zbliżenie: z nosu</i>	180
<i>primo piano: della notte</i>	181
зближення: з ночі	182
<i>zbliżenie: ceremonia</i>	183
<i>primo piano: cerimonia</i>	184
<i>zbliżenie: choroba</i>	185
зближення: хвороба	186
<i>zbliżenie: grudzień</i>	187
<i>primo piano: dicembre</i>	188
зближення: грудень	189
<i>zbliżenie: sny</i>	190
<i>primo piano: i sogni</i>	191
зближення: сни	192

SŁOWO WSTĘPNE

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce tomik z tłumaczeniami poezji dwóch utalentowanych poetek: Krystyny Dąbrowskiej i Małgorzaty Lebdy. Publikacja jest owocem projektu „Kobieca strona poezji, czyli przez wiersze do języka”, realizowanego w ramach programu Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej „Promocja Języka Polskiego”.

Tym razem niełatwej sztuki tłumaczenia podjęli się studenci polonistyki z trzech krajów: Włoch, Ukrainy i Litwy; blisko trzydzieścioro uczestników projektu, w którym wspólnie poznawaliśmy różne oblicza współczesnej polskiej poezji. Część z nich miała możliwość przebywać w Rzymie na konferencji z okazji setnych urodzin Wisławy Szymborskiej „Szymborska e...” w listopadzie 2023 roku, analizować wiersze noblistki wraz z prof. Andream Cecchere-llim, podążać polskimi śladami w Wiecznym Mieście. W marcu 2024 r. na Uniwersytecie Rzymskim „La Sapienza” odbyły się dwa spotkania. Pierwsze, z Krystyną Dąbrowską, poprowadził prof. Luigi Marinelli. Drugie, z Małgorzatą Lebdą, moderowały prof. Monika Woźniak oraz Serena Buti. Na żywo w spotkaniach wzięli udział studenci „Sapienzy”, natomiast w formie online mogli w nim uczestniczyć studenci z Ukrainy i Litwy. A później studenci już tylko tłumaczyli...

Ich poetyckim zmaganiom towarzyszyły wspaniałe opiekunki, profesorki polonistyki – Monika Woźniak z uniwersytetu „La Sapienza”, Switłana Suchariewa z Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki oraz doktor Regina Jakubėnas z Uniwersytetu Wileńskiego. Dziękujemy im za wsparcie, korekty i podpowiedzi. Chcielibyśmy także wyrazić podziękowania dla prof. Luigiego Marinellego, prof. Oksany Pachlowskiej, prof. Giovanni Brogi, prof. Alessandra Achillego oraz pani Magdaleny Slavinskiej. Państwa pomoc w stawianiu przez studentów ich pierwszych kroków w dziedzinie translacji była nieoceniona.

I najważniejsze: dziękujemy pięknie naszym poetkom: Krystynie Dąbrowskiej i Małgorzacie Lebdzie – za ich poetyckie opowieści, snute w Katedrze

Języka i Literatury Polskiej uniwersytetu „La Sapienza”, za odpowiedzi na pytania studentów szukających klucza do ich wierszy, za szczerość, bliskość, za wspomnienia. Za ich piękną, choć czasami trudną i nieoptymistyczną poezję.

Mają Państwo okazję spotkać się z pierwszymi tłumaczeniami bardzo młodych ludzi. Ilu z nich podejmie pracę tłumacza? Dla ilu poezja stanie się pasją? Z kim z nich wiersze Dąbrowskiej i Lebdy zostaną na dłużej? Trzymajmy za nich wszystkich mocno kciuki, wspierajmy ich pasję, cieszymy się porównaniami, synonimami, skojarzeniami, które zastosowali. A może kiedyś podążą śladami Pietra Marchesaniego, Stanisława Barańczaka czy Magdy Heydel?

Agnieszka Stefaniak-Hrycko

PREFAZIONE

È con grande piacere che vi presentiamo il volume di poesie di due poetesse di talento: Krystyna Dąbrowska e Małgorzata Lebda, tradotte in italiano. La pubblicazione è il frutto del progetto “Il lato femminile della poesia, ovvero passando dalla poesia al linguaggio” realizzato nell’ambito del programma dell’Agenzia Nazionale per gli Scambi Accademici NAWA “Promozione della Lingua Polacca”.

Questa volta, con la complessa arte della traduzione si sono cimentati studenti di lingua e letteratura polacca provenienti da tre paesi: Italia, Ucraina e Lituania; circa trenta partecipanti a un progetto in cui abbiamo esplorato insieme le varie sfaccettature della poesia polacca contemporanea. A novembre del 2023, alcuni di loro hanno avuto l’opportunità di venire a Roma per un convegno in occasione del centenario di Wisława Szymborska, “Szymborska e...”, per analizzare le poesie della Premio Nobel con il professor Andrea Ceccherelli e per seguire le tracce polacche nella Città Eterna. A marzo 2024 si sono svolti due incontri presso l’Università di Roma “La Sapienza”. Il primo, con Krystyna Dąbrowska, è stato coordinato dal professor Luigi Marinelli. Il secondo, con Małgorzata Lebda, è stato moderato dalle professoresse Monika Wozniak e Serena Buti. Gli studenti della “Sapienza” hanno partecipato agli eventi in presenza, mentre quelli dell’Ucraina e della Lituania hanno potuto seguirli online. Dopo, ai ragazzi non rimaneva altro che iniziare a tradurre...

Le loro prove poetiche sono state supervisionate da eccellenti tutor, le professoresse di filologia polacca: Monika Wozniak dell’Università La Sapienza di Roma, Svitlana Sukharieva dell’Università Nazionale di Volinia “Lesja Ukrainka” e la dottoressa Regina Jakubėnas dell’Università di Vilnius. A loro va il nostro ringraziamento per il supporto, le correzioni e i preziosi suggerimenti. Desideriamo inoltre esprimere la nostra gratitudine al Prof. Luigi Marinelli, alla Prof.ssa Oxana Pachlovska, alla Prof.ssa Giovanna Brogi, al Prof. Alessandro Achilli e alla Sig.ra Magdalena Slavinska. Il vostro appoggio agli studenti nel muovere i primi passi nel campo della traduzione è stato inestimabile.

Infine, vogliamo ringraziare di cuore soprattutto le nostre poetesse: Krystyna Dąbrowska e Małgorzata Lebda per le loro storie poetico-letterarie, raccontate nel Dipartimento di Lingua e Letteratura Polacca dell'Università "La Sapienza", per le loro risposte alle domande degli studenti che cercavano la chiave delle loro poesie, per la loro sincerità, la loro vicinanza, i loro ricordi. Per la loro bellissima poesia, sebbene a volte difficile e non sempre idilliaca.

Ed ecco a voi l'occasione di scoprire le prime traduzioni di persone molto giovani. Quanti di loro intraprenderanno il mestiere di traduttore? Per quanti la poesia diventerà una passione? Chi di loro conserverà più a lungo nel cuore le poesie di Dąbrowska e di Lebda? A tutti coloro va il nostro "in bocca al lupo" e l'incoraggiamento per continuare a coltivare la loro passione, mentre noi ci godiamo le similitudini, i sinonimi, le associazioni che hanno saputo proporre. Forse un giorno seguiranno le orme di Pietro Marchesani, Stanisław Barańczak o Magda Heydel?

Agnieszka Stefaniak-Hrycko

Traduzione: Marta Koral

Вступне слово

Із великим задоволенням віддаємо у Ваші руки збірку перекладів віршів двох талановитих поетес: Кристини Домбровської і Малгожати Лебди. Публікація є результатом проєкту «Жіноча сторона поезії, або через вірші до мови», реалізованого в рамках програми Національного агентства академічного обміну «Промоція польської мови».

Цього разу за нележку перекладацьку справу взялися студенти-полоністи трьох країн: Італії, України та Литви; близько тридцяти учасників проєкту, в якому ми разом пізнавали різні обличчя сучасної польської поезії. Дехто зі студентів у листопаді 2023 року мав можливість побувати у Римі на конференції «Шимборська е...» з нагоди сторіччя від дня народження Віслави Шимборської, спільно з проф. Андреа Чеккереллі проаналізувати вірші лауреатки Нобелівської премії, пройтися польськими слідами по Вічному місті. У березні 2024 року в римському університеті «La Sapienza» відбулися дві зустрічі. Першу, з Кристиною Домбровською, проводив проф. Луїджі Марінеллі. Другу, з Малгожатою Лебдою, модерували проф. Моніка Возняк і Серена Буті. Італійські студенти взяли участь у зустрічах вживу, натомість студенти з України і Литви долучилися до них онлайн. А потім студенти вже тільки перекладали...

У поетичних спробах їх супроводжували опікуни, професори поліністики – Моніка Возняк з університету «La Sapienza», Світлана Сухарева з Волинського національного університету ім. Лесі Українки і Регіна Якубенас з Вільнюського університету. Ми вдячні їм за підтримку, редагування і поради. Хочемо теж подякувати проф. Луїджі Марінеллі, проф. Оксані Пахльовській, проф. Джованні Броджі, проф. Алессандро Ахіллі і п. Магдалені Славінській. Їхня допомога студентам, які вперше пробували перекладати, була неоціненною.

І найголовніше: щиро дякуємо нашим поетесам Кристині Домбровській і Малгожати Лебді за поетичні розповіді на кафедрі польської мови та літератури університету «La Sapienza», за відповіді на запитання студентів,

які розшифрували їхні вірші, за щирість, відкритість і спогади. За їхню прекрасну, хоч інколи складну і не завжди оптимістичну поезію.

Ви маєте можливість ознайомитися з першими перекладами юних осіб. Хто з них у майбутньому стане перекладачем? Хто захоплюватиметься поезією? З ким із них вірші Домбровської та Лебди залишаться надовше? Давайте будемо за них всіх вболівати, підтримувати їхні захоплення, насолоджуватися порівняннями, синонімами й асоціаціями, які вони використовують. І, можливо, одного дня вони підуть слідами П'єтро Маркезані, Станіслава Бараньчака чи Магди Гейдель?

Агнешка Стефаняк-Грицко

Переклад: Світлана Сухарева (Svitlana Sukharieva)

PRATARMĖ

Džiaugiamės galėdami pristatyti dviejų talentingų poečių Krystynos Dąbrowskos ir Małgorzatos Lebdos poezijos vertimų rinkinį. Šis leidinys yra projekto „Moteriškoji poezijos pusė arba per eilėraščius į kalbą“ rezultatas, įgyvendintas pagal lenkų Nacionalinės akademinų mainų agentūros programą „Lenkų kalbos sklaida“.

Šįkart sudėtingo vertimo meno ėmėsi Italijos, Ukrainos ir Lietuvos polonistikos studentai; beveik trisdešimt projekto dalyvių kartu tyrinėjo įvairius šiuolaikinės lenkų poezijos aspektus. Kai kurie iš jų 2023 m. lapkritį lankėsi Romoje, dalyvavo Wisławos Szymborskos 100-ųjų gimimo metinių progai paminėti skirtoje konferencijoje „Szymborska e...“, kartu su profesoriumi Andrea Ceccherelli turėjo galimybę analizuoti Nobelio premijos laureatės eilėraščius bei vaikščioti lenkų pėdsakais „Amžinajame mieste“. 2024 m. kovo mėnesį Romos universitete „La Sapienza“ įvyko du renginiai. Pirmąjį, susitikimą su Krystyna Dąbrowska, vedė profesorius Luigi Marinelli. Antrąjį, su Małgorzata Lebda, moderavo profesorė Monika Woźniak ir Serena Buti. „La Sapienza“ studentai susitikimuose dalyvavo gyvai, savo ruožtu dalyviai iš Ukrainos ir Lietuvos galėjo prisijungti nuotoliniu būdu. O po to studentai pasinėrė į vertimus...

Jų poetines grumtynes palaikė puikios globėjos, lenkų filologijos profesorės: Monika Woźniak iš „La Sapienza“ universiteto, Svitlana Sucharieva iš Voluinės nacionalinio Lesės Ukrainkos universiteto ir Regina Jakubėnas iš Vilniaus universiteto. Dėkojame joms už pagalbą, pastabas ir patarimus! Taip pat norėtume padėkoti profesoriui Luigi Marinelli, profesorei Oksanai Pachlovskajai, profesorei Giovannai Brogai, profesoriui Alessandro Achilli ir Magdalenai Slavinskai. Jūsų palaikymas ir pagalba pirmuosius žingsnius vertimo srityje žengiantiems studentams buvo neįkainojami.

Ir svarbiausia: nuoširdžiai dėkojame mūsų poetėms Krystynai Dąbrowskai ir Małgorzatai Lebda už „La Sapienza“ universiteto Lenkų kalbos ir literatūros katedroje sektus poetinius pasakojimus, už atsakymus į jų eilėraščių pasaulį raktą ieškančių studentų klausimus, už atvirumą, artumą, už kartu sukurtus

prisiminimus. Už jų nuostabią, nors kartais sudėtingą ir neoptimistinę poeziją.

Jums suteikiama proga susipažinti su pirmaisiais labai jaunų žmonių vertimais. Kiek iš jų imsis vertėjo darbo? Keliems iš jų poezija taps aistra? Su kuriais Dąbrowskos ir Lebdos eilėraščiai liks ilgam? Sirkime už juos visus, palaikykime jų aistrą, mėgaukimės jų panaudotais palyginimais, sinonimais, asociacijomis. O gal išauš diena, kai jie pasuks Pietro Marchesani, Stanisławo Barańczako ar Magdos Heydel pėdomis?

Agnieszka Stefaniak-Hrycko
Vertimas: Marta Chmielewska

WPROWADZENIE

W ramach inicjatywy „Kobieca strona poezji, czyli przez wiersze do języka” w marcu 2024 na Uniwersytecie Rzymskim „La Sapienza” odbyły się dwa spotkania. Pierwsze, z Krystyną Dąbrowską, poprowadził prof. Luigi Marinelli. Drugie, z Małgorzatą Lebdą, moderowały prof. Monika Woźniak oraz autorka niniejszego wstępu. Na żywo w spotkaniach wzięli udział studenci Sapienzy, natomiast w formie online mogli w nim uczestniczyć studenci z Ukrainy i Litwy.

Krystyna Dąbrowska (1979) zadebiutowała w 2006 roku tomikiem *Biuro podróży* (Kraków, Zielona Sowa). Sześć lat później ukazał się jej zbiór poetycki *Białe krzesła*, za który otrzymała Nagrodę Warszawskiej Premiery Literackiej „Książka marca 2013” oraz Nagrodę im. Kościelskich. Tomik przyniósł jej tytuł laureatki Nagrody im. Wisławy Szymborskiej, zdobyty w 2013 roku *ex aequo* z drugim laureatem, Łukaszem Jaroszem. Niedługo później, bo już w 2014 roku ukazał się zbiór *Czas i przeszłość* (Kraków, Znak), zaś w 2018 roku *Ścieżki dźwiękowe*. Za ten ostatni tytuł otrzymała Nagrodę Literacką Miasta Warszawy. Ostatni tomik, *Miasto z indu* (Kraków, Wydawnictwo a5), ukazał się w 2022 roku i otrzymał Nagrodę Poetycką im. Kazimierza Hoffmana „KOS”. Wiersze Krystyny Dąbrowskiej zostały przełożone na ponad piętnaście języków. Spośród najnowszych zbiorów przekładów wspomnieć można *Tideline*, zbiór wydany w roku 2022, w którym znalazły się wiersze z czterech pierwszych tomików poetki, przełożone przez trzy różne tłumaczki (Karen Kovacik, Antonia Lloyd-Jones i Mira Rosenthal). Tom jest szczególnie wartościowy, ponieważ proponuje refleksję nad przekładem i eksperymentuje z podejściem wielogłosowym, wzbogacając tym samym podstawową potrzebę zapoznania publiczności nieczytającej po polsku z polską poetką¹. Przekładem wierszy Dąbrowskiej na język ukraiński zajmuje się obecnie poetka i tłumaczka Natał'ja Bełčenko. W 2011 roku, w ramach projektu

1 A-C. Carls, *Tideline by Krystyna Dąbrowska*, „World Literature Today” 09.2022, <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (dostęp: 16.05.2024).

„Wiersze w metrze” (Бірши в метрo) oraz w roku kolejnym, w ramach „Euro Poems” (Євро Бірши), wiersze Dąbrowskiej i innych jedenaściorga polskich poetów i poetek (oraz dwanaściorga poetów i poetek ukraińskich) wystawione zostały w różnych przestrzeniach publicznych zarówno w wersji angielskiej, jak i ukraińskiej. Kilka przekładów wierszy Dąbrowskiej na język litewski ukazało się w 2018 roku w niewielkim tomie wydanym po festiwalu literackim “Poetinis Druskininkų rudo”. W języku włoskim dostępny jest wybór *La faccia del mio vicino* (Piza, Valgie Rosse, 2017) w przekładzie i opracowaniu Leonarda Masiego. Przekładem zajmuje się również sama Krystyna Dąbrowska. Niedawno ukazały się jej przekłady wierszy Louise Glück (*Ararat, Zimowe przepisy naszej wspólnoty i Dziki irys*).

Małgorzata Lebda (1985), po pierwszej publikacji wierszy na łamach czasopiśma „Nowy Legion” wydawanego przy krakowskim Uniwersytecie Pedagogicznym, oficjalnie zadebiutowała tomikiem *Otwarta na 77 stronie* (Kraków, Wydawnictwo i Drukarnia Towarzystwa Słowaków w Polsce, 2006). W tym samym roku autorka otrzymała Stypendium Twórcze Miasta Krakowa oraz Stypendium Grazelli. W roku 2009 ukazał się jej tomik *Tropy*, znacznie lepiej przyjęty od poprzedniego. Kolejne zbiory wychodziły w podobnych odstępach czasowych: *Granica lasu* (Poznań, WBPiCAK) w 2013, *Matecznik* (Poznań, WBPiCAK) w 2016 oraz *Sny uckermärkerów* w 2018 (Poznań, WBPiCAK). W roku 2020 w *Sprawach ziemi* (Poznań, WBPiCAK) ukazały się jej wiersze zebrane z trzech najnowszych tomików. W 2014 za *Granicę lasu* autorka została nominowana do Nagrody Poetyckiej im. Krystyny i Czesława Bednarczyków i do Nagrody Poetyckiej im. K.I. Gałczyńskiego „Orfeusz”, którą następnie otrzymała za *Matecznik*. Ten tomik, okrzyknięty krakowską książką miesiąca, w 2017 roku zapewnił jej stypendium im. Stanisława Barańczaka. Najnowszy zbiór poetki *Mer de Glace* (Wrocław, Wydawnictwo Warstwy) ukazał się w 2021, a w następnym roku Lebda otrzymała Nagrodę im. Wisławy Szymborskiej. Niedawno ukazał się pierwszy prozatorski tekst autorki, powieść *Łakome* (Kraków, Znak, 2023). Kilka wierszy z *Matecznika* i *Snow uckermärkerów* zostało przełożonych na język ukraiński przez Jurija Zavad’skyja i w 2020 roku opublikowanych w książce zatytułowanej *Cholod* (Tarnopol, Krok). W przygotowaniu jest natomiast ukraiński przekład zbioru *Łakome* pod redakcją Anny Zotovej. Po włosku ukazały się dwa tomiki Małgorzaty Lebdy: *La cella reale* (*Matecznik*) w przekładzie Mariny Ciccarini

(Rzym, Ensemble, 2018) oraz *Mer de Glace* w przekładzie Lindy Del Sarto (Piza, Valgie Rosse, 2024). Zdaje się, że nie ukazały się jeszcze przekłady na język litewski, z wyjątkiem tego zamieszczonego w niewielkiej książeczce wydanej w 2022 roku po festiwalu „Poetinis Druskininkų ruduo”².

Wszystkie wiersze Lebdy zamieszczone w niniejszej antologii pochodzą z tomu *Sny uckermärkerów*, którego tytuł odnosi się do pewnej szczególnej rasy bydła pochodzącej z niemieckiego powiatu Uckermark. Obecność pozaludzkich zwierząt jest w poezji Lebdy elementem stałym i w zależności od tomu przeplata się z innymi kluczowymi dla jej poetyki tematami. Tak oto choćby w tomie *Matecznik* wiejska sceneria i obecna w niej dynamika ludzkie-nieludzkie przeplatają się z głównym tematem zbioru: chorobą i utratą ojca. Szczególna relacja ojca z jego pszczołami jest czymś w rodzaju soczewki, dzięki której czytelnik może lepiej zrozumieć, co leży u podstaw interakcji „ja” poetyckiego z otoczeniem. Z udzielonych przez autorkę wywiadów wynika, że „ojciec” obecny w *Mateczniku* i ojciec poetki w narracji się na siebie nakładają. W rozmowie z Aleksandrą Byrską Lebda wspominała o tym, jak wielką wagę jej ojciec przywiązywał do pszczoł, które czasem wydawały się mu najważniejsze, ważniejsze nawet od dzieci³. To pszczoły organizowały czas ojca: „Właściwie nie żyliśmy ściśle według rytmu pór roku, który byłby podporządkowany pracom polowym. To również, ale najważniejsza dla ojca była pasieka i jej specyficzny rytm”. Poza oddaniem ojca pszczołom, stosunek poetki do zwierząt kształtowała bliska obecność ubojni. Tak oto w *Mateczniku* delikatność, niemalże pietyzm, z jakim traktuje się pszczoły, zostaje przeciwstawiona krwi, wnątrnościom, desperackiemu jazgotowi mordowanych zwierząt. Zarzynane krowy często są zresztą tymi, o których mowa w tytule *Sny uckermärkerów*. W tym tomie, choć zanurzony jest on w wiejskiej scenerii, pszczoły oddają większość przestrzeni innym zwierzętom: pojawiają się ptaki i psy (*zbliżenie: pokarm*), koty i krowy, maciory (*zbliżenie: mięso*). Poszukiwanie empatii i sensorycznego kontaktu

2 Tutaj zamieszczono tłumaczenie na język polski wiersza *rój: struktura ruchów*, z tytułem *spietimasis: judesių struktura*. Przekładu dokonał Vytas Dekšnys. Zob. *Poetinis Druskininkų ruduo / Druskininkai Poetic Fall*, red. P. Mikėnaitė, R. Užgiris, Leidykla VAGA, Vilnius 2022, s. 180–181.

3 M. Lebda (w rozmowie z A. Byrską i P. Jemioło), *Mówiłem do was jak do zwierząt*, „Fragile” 2016 nr 2, s. 77.

z tymi istotami, na przykład poprzez rozpoznawanie głosów zwierząt prowadzonych na rzeź (*zbliżenie: brzask*) i poprzez dostrzeganie podobieństw pomiędzy ciałami, osiąga tutaj punkt kulminacyjny. A posteriori, po ukazaniu się *Spraw ziemi* i przede wszystkim *Mer de Glace, Sny uckermärkerów* można by uznać za tomik zamykający pewną fazę twórczości Małgorzaty Lebdy⁴. Pierwsze książki poetki zaprowadziły nas w miejsca jej dzieciństwa, do wsi Żeleźnikowa Wielka. A jednak fakt, że Lebda urodziła się w takim miejscu, nie w pełni tłumaczy scenerię obecną w większości jej dorobku poetyckiego. Z całą pewnością istotną rolę w tym kontekście odegrało jej przypadkowe spotkanie w dzieciństwie z twórczością Tadeusza Nowaka (1930–1991), ważnego przedstawiciela nurtu wiejskiego w polskiej poezji współczesnej. W *Mer de Glace*, choć zmienia się sceneria, temat relacji pomiędzy ludzkim a nieludzkim nie traci na znaczeniu. W tym wypadku jednak tytuł odnosi się nie do zwierząt, a do lodowca. Ciemne i mroczne okładki pozostawiają miejsce książce całkowicie białej i natychmiast rozpoznawalnej poprzez dotyk, jakby „próbą jasnego”⁵.

Ważna rola światłocienia w twórczości Lebdy nie zaskakuje, jeśli pamięta się, że jest ona także fotografką oraz autorką obronionej w 2014 roku rozprawy doktorskiej pt. *Utajona mowa obrazu: rola poetyki w interpretacji fotografii współczesnej. Wybrane przykłady*. Te badania doktoranckie ściśle wiążą się z aktywnością artystyczną Lebdy, która jest nie tylko poetką, ale również fotografką. Nie powinien więc dziwić fakt, że na spotkaniu 22 marca na rzymskim uniwersytecie „La Sapienza” Lebda pokazała studentom serię zdjęć. Podczas gdy czytała na głos wiersze ze *Snów uckermärkerów*, miejsca jej dzieciństwa ukazywały się w formie utrwalonej w czasie, a jednocześnie kruche w swojej

4 Jak zauważył między innymi Jakub Skurtys w *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, „Mały Format” 2021 nr 4-6, <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazyl-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (dostęp: 16.05.2024). Marina Ciccarini zdefiniowała utwory zebrane w *Sprawach ziemi* jako „tryptyk spójny i jednolity”. Zob. M. Ciccarini, „...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi”: *la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in Małgorzata Lebda*, „pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi” 2021 nr 12, s. 81.

5 Odnoszę się tutaj do tytułu wiersza w zbiorze *Mer de Glace*. Zob. M. Lebda, *Mer de Glace*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2021, s. 10.

ulotności, jako słowa i obrazy. Na ekranie pojawiały się nie zwykle fotografie, a wykonane za pomocą specjalnej techniki obrazy w ruchu⁶, które dodatkowo potęgowały poczucie straty, ponieważ nie można było przyglądać się im dłużej niż tylko przez ułamek sekundy. W jednym z wywiadów⁷ poetka zaznacza, że podczas gdy język jest dla niej „przedłużeniem, realizacją tego, co zapisane jest z pamięci”, fotografia stanowi „próbę odzyskania przestrzeni w obrazie”. Decyzję zaprezentowania obrazów w ruchu podyktowało być może pragnienie przedstawienia perspektywy pełniejszej, niestatycznej, a więc i bardziej „przewiewnej”. Przyglądając się tej antologii bliżej zauważyć można, że wszystkie tytuły otwiera słowo semantycznie odnoszące się do fotografii: *zbliżenie*, *pierwszy plan*.

Z fotografią i sztukami plastycznymi ściśle związana jest też poetyka utworów Krystyny Dąbrowskiej. Inaczej niż w przypadku Małgorzaty Lebdy, stosunek poetki do duetu fotografia–poezja nie miał charakteru teoretyczno–naukowego, a kształtował się stopniowo: przed debiutem poetyckim w 2006 roku Dąbrowska studiowała grafikę na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Już od wczesnej młodości poezja i rysunek stanowiły ważną część jej życia artystycznego. W jednym z wywiadów⁸ wyznała, że w czasach licealnych stworzyła tomik wierszy wraz z rysunkami oraz że postanowiła skupić się na sztukach plastycznych dopiero w momencie wyboru studiów. Zrozumiała jednak później, że nie potrafiłaby namalować ludzi tak, jak by tego chciała, ale umiałaby za to opisać ich słowami⁹. Być może właśnie dlatego podczas spotkania¹⁰ z poetką prof. Luigi Marinelli wspomniał o jej „oku malarskim” i tendencji do kadrowania – ele-

6 W trakcie spotkania 22 marca 2024 roku Małgorzata Lebda określiła wykorzystaną przez jej przyjaciela fotografa technikę jako „fotografię stereoskopową”, możliwą dzięki wykorzystaniu aparatu z ośmioma obiektywami. Pomysł na wykonanie tych zdjęć narodził się właśnie przy lekturze *Matecznika*.

7 M. Lebda (w rozmowie z B. Majzlem), *Gotowość wyobraźni*, „artPapier” 01.06.2020 nr 11 (395), <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (dostęp: 16.05.2024).

8 K. Dąbrowska (w rozmowie z D. Gacek), *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, Program Polskiego Radia „Sezon na Dwójkę”, 16.10.2013, <https://www.polskieradio.pl/8/402/artykul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-koscielskich-dowiedzialam-sie-z-smsa> (dostęp: 16.05.2024).

9 Tamże.

10 Spotkanie odbyło się 18 marca 2024 roku na Uniwersytecie Rzymskim „La Sapienza”.

mentach bardzo wyraźnych w tej poezji i uwypuklających jej symbolizm, a więc jej zdolność do przekształcania przedmiotów, obrazów i sytuacji w symbole czegoś innego. Dosyć wyraźne odwołanie do fotografii można znaleźć w tytule trzeciego zbioru Krystyny Dąbrowskiej *Czas i przeszłość*, gdzie „trójkąt ekspozycji” (otwarcie przysłony, czas naświetlania, czułość ISO) zostaje pozbawiony jednego elementu, czyli zdolności pochłaniania światła, które przechodzi przez przysłonę w ustalonym czasie naświetlania.

Oparta na bliskości i materialności wrażliwość Małgorzaty Lebdy osadza się na pewnym szczególnym przywiązaniu do detalu, które charakteryzuje osoby wychowane w bliskim kontakcie z naturą, spędzające całe popołudnia na poszukiwaniu czterolistnej koniczyny i kamieni o nietypowych kształtach oraz z upodobaniem zatapiające ręce w ziemi, w błocie, w wodach lodowatej rzeki. Wrażliwość Krystyny Dąbrowskiej jest natomiast bardziej kontemplacyjna i zakłada dystans obserwarki, która choć nie chce ingerować w to, co przyciąga jej uwagę, jednocześnie pragnie mieć przed sobą pełen tego obraz. Tak właśnie wyobrażamy sobie Dąbrowską fotografującą nurzyki¹¹ i przenoszącą na papier dźwięk, jak w *Ścieżkach dźwiękowych*, tomie reprezentowanym tutaj przez wiersz *Świątynia Guangxiao*. Tak myślimy o niej w Akademii Sztuk Pięknych, kiedy spogląda na swoje obiekty z za białego płótna. Popatrzmy tylko na wersy otwierające tomik *Białe krzesła*:

Skąd mam spojrzeć, żeby cię zobaczyć?
Z bliska czy z daleka? I z którego czasu?
Kiedy się odsuwam, próbując ciebie objąć
od stóp do głów, jak obraz na sztaludze,
czuję, że to ty mnie obejmujesz,
zmieniasz, dodajesz kolor, odejmujesz.¹²

W tym samym tomiku, w wierszu o ironicznym tytule *Dystans*, „ja” liryczne

- 11 Na profilu facebookowym poetki obejrzyć można wykonane przez nią zdjęcia tych ptaków. Podczas spotkania w Sapienzy poetka opowiadała o tym, że jej matka jest biologką specjalizującą się w ornitologii.
- 12 K. Dąbrowska, *Białe krzesła*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPICAK), Poznań 2012, s. 5.

wpada pod pociąg, kiedy niczym botanik w poszukiwaniu roślin, przemierza ścieżkę minionej miłości. Dąbrowska przyznaje¹³, że dystansowanie się jest strategią, którą stosuje, aby odświeżyć własny sposób patrzenia na to, co bliskie. Również dlatego poetka tak bardzo kocha podróże, a ich obrazy kreśli w swoich wierszach (*Etna, Powitanie, Świątynia Guangxiao, Urodziny*).

Podsumowując, można stwierdzić, że wiersze zebrane w niniejszym tomie cechuje wyraźnie zarysowana wrażliwość fotograficzna, która z całą pewnością wynika z artystycznych poszukiwań obu poetek. Zbliżenia i pierwsze plany Małgorzaty Lebdy dobrze korespondują z oddaleniem i kadrowaniem Krystyny Dąbrowskiej. W jednym z artykułów naukowych Lebda porusza kwestię związku pomiędzy poezją a fotografią i w celu rozróżnienia poetyk posługuje się pojęciem dystansu. Podczas gdy termin „z bliskości” odnosi do wierszy o wymiarze intymnym, rodzinnym (jakimi są te zawarte w *Snach uckermärkerów*), w akapicie poświęconym poezji „z oddali” cytuje między innymi dwa wiersze z tomu *Powietrze i czerń* Piotra Matywieckiego (1943), w pewnym sensie „mistrza” Krystyny Dąbrowskiej. Lebda zastanawia się nad ekfrazą w poezji, nad dystansem, którego to podejście zdaje się wymagać, co dostrzec można choćby w słynnej *Fotografii z 11 września* Wisławy Szymborskiej. Lebda-badaczka mogłaby więc podjąć dialog z Lebda-poetką i powiedzieć jej, że „wyobrażeniowość poezji jest komplementarna z wyobrażeniowością fotografii”¹⁴ oraz że „fotografia i poezja wzajemnie się posilkują i inspirują”¹⁵.

Roland Barthes zdefiniował *punctum* jako coś, co wyłania się ze sceny i bezpośrednio uderza widza, co można odczuć nie poprzez analizę, lecz dzięki pamięci. *Punctum* jest często po prostu detalem, choć wydaje się zajmować cały obraz. Nie jest to szczególnie celowo umieszczony przez artystę, ale dowodzi jego obecności, jego niemożności zignorowania owego detalu¹⁶. Nie pozostaje nam więc nic

13 K. Dąbrowska (w rozmowie z D. Gacek), *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a....*, dz. cyt.

14 „wyobrażeniowość poezji jest komplementarna z wyobrażeniowością fotografii”. M. Lebda, „Poezja wobec fotografii”, w: *Poezja polska po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*, red. T. Dalasiński, A. M. Szwagrzyk, P. Tański, Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015, s. 179.

15 Tamże, s. 192.

16 R. Barthes, *Camera Lucida. Reflections on Photography*, przeł. R. Howard, Hill and Wang, New

innego, jak czytać wiersze Małgorzaty Lebdy i Krystyny Dąbrowskiej w poszukiwaniu detali, których zignorować nie sposób, a które leżą u podstaw naszej wiedzy o świecie i naszych zachwytych nad sztuką, w tym przypadku – nad poezją.

Serena Buti

Bibliografia

- Dąbrowska, K., *Białe krzesła*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2012.
- Dąbrowska, K., *Biuro podróży*, Zielona Sowa, Kraków 2006.
- Dąbrowska, K., *Czas i przeszłość*, Znak, Kraków 2014.
- Dąbrowska, K., *La faccia del mio vicino*, oprac. i przeł. Leonardo Masi, Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2017.
- Dąbrowska, K., *Miasto z indu*, Wydawnictwo a5, Kraków 2022.
- Dąbrowska, K., *Ścieżki dźwiękowe*, Wydawnictwo a5, Kraków 2018.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2021.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, przeł. Linda Del Sarto, Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2024.
- Lebda, M., *Sny uckermärkerów*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2018.
- Barthes, R., *Camera Lucida. Reflections on Photography*, przeł. R. Howard, Hill and Wang, New York 1981.
- Carls, A-C., *Tideline by Krystyna Dąbrowska*, „World Literature Today” 09.2022, <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (dostęp: 16.05.2024).
- Ciccarini, M., „...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi”: la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in Małgorzata Lebda, „pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi” 2021, nr 12, s. 75–91.
- Dąbrowska, K. (w rozmowie z D. Gacek), *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się*

York 1981.

- z sms-a..., Program Polskiego Radia „Sezon na Dwójkę”, 16.10.2013, <https://www.polskieradio.pl/8/402/artykul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-koscielskich-dowiedzialam-sie-z-smsa> (dostęp: 16.05.2024).
- Lebda M. (w rozmowie z B. Majzlem), *Gotowość wyobraźni*, „artPapier” 01.06.2020 nr 11 (395), <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (dostęp: 16.05.2024).
- Lebda, M. (w rozmowie z A. Byrską i P. Jemioło), *Mówiłem do was jak do zwierząt*, „Fragile” 2016 nr 2, s. 74–79.
- Lebda, M., „Poezja wobec fotografii”, w: *Poezja polska po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*, red. T. Dalasiński, A. M. Szwagrzyk, P. Tański, Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015.
- Poetinis Druskininkų rудuo / Druskininkų Poetic Fall*, red. P. Mikėnaitė, R. Užgiris, Leidykla VAGA, Vilnius 2022.
- Skurtys, J., *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, „Mały Format” 04-06/2021, <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazyl-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (dostęp: 16.05.2024).

INTRODUZIONE

Nell'ambito del progetto “Kobieca strona poezji, czyli przez wiersze do języka”, nel mese di marzo 2024, si sono tenuti presso la Sapienza Università di Roma due incontri: il primo con la poeta Krystyna Dąbrowska è stato moderato dal Prof. Luigi Marinelli. Lospite del secondo incontro, moderato dalla Prof.ssa Monika Woźniak e dall'autrice di questa introduzione, è stata la poeta Małgorzata Lebda. Il gruppo di studenti della Sapienza hanno partecipato agli incontri in aula, mentre i gruppi dall'Ucraina e dalla Lituania hanno seguito gli incontri online.

Krystyna Dąbrowska (1979) ha debuttato nel 2006 con il volume *Biuro podróży* (Cracovia, Zielona Sowa), seguito sei anni dopo da *Białe krzesła*, il volume poetico che le è valso il Premio letterario della città di Varsavia, il Premio Kościelski, e che l'ha resa la prima vincitrice del Premio “Wisława Szymborska” ex aequo con Łukasz Jaroś nel 2013. La raccolta successiva non ha tardato ad apparire: *Czas i przeszłość* (Cracovia, Znak) è stato pubblicato nel 2014, seguito da *Ścieżki dźwiękowe* (Cracovia, Wydawnictwo a5) nel 2018. Con *Ścieżki dźwiękowe*, ha ottenuto il Premio letterario della città di Varsavia. L'ultimo volume, *Miasto z indu* (Cracovia, Wydawnictwo a5), è stato pubblicato nel 2022 e ha ottenuto il Premio letterario Kazimierz Hoffman “KOS”. Nel frattempo i versi di Krystyna Dąbrowska sono stati tradotti in più di quindici lingue. Tra le antologie di traduzioni più recenti figura *Tideline*, volume del 2022 dove sono presentate poesie tratte dalle prime quattro raccolte della poeta nelle traduzioni elaborate da tre diverse traduttrici (Karen Kovacic, Antonia Lloyd-Jones e Mira Rosenthal). Si tratta di un caso interessante perché propone una riflessione sul tradurre poesia e sperimenta un approccio a più voci, aggiungendo qualcosa alla basilare necessità di far conoscere una poeta polacca al pubblico che non legge questa lingua¹. A occuparsi delle traduzioni in ucraino dei versi di Dąbrowska attual-

¹ A-C. Carls, *Tideline by Krystyna Dąbrowska*, «World Literature Today» (09.2022). Disponibile online: <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (accesso: 16.05.2024).

mente è la poeta e traduttrice Natal'ja Bel'čenko (Наталія Юліївна Бельченко). Nel 2011 nell'ambito del progetto "Poesie nella metro" (Вірші в метро) e l'anno successivo nell'ambito di "Euro Poems" (Євро Вірші) le poesie di Dąbrowska, insieme a quelle di altri undici tra poete e poeti dalla Polonia (e dodici dall'Ucraina) erano state esposte tramite dei pannelli affissi in vari luoghi pubblici, sia nella versione inglese che nella traduzione ucraina. Alcune traduzioni lituane delle poesie di Dąbrowska sono state inserite nel piccolo volume pubblicato in seguito all'edizione 2018 del festival letterario "Poetinis Druskininkų ruduo". In italiano è disponibile il volume curato da Leonardo Masi, *La faccia del mio vicino* (Pisa, Valigie Rosse, 2017).

Krystyna Dąbrowska è a sua volta traduttrice di numerosi autori e autrici, sono di recente pubblicazione le sue traduzioni di Louise Glück (*Ararat, Zimowe przepisy naszej wspólnoty i Dziki irys*).

Małgorzata Lebda (1985) dopo aver pubblicato per la prima volta i suoi versi nel 2005 sulla rivista dell'Università Pedagogica di Cracovia «Nowy Legion», ha debuttato ufficialmente con il volume *Otwarta na 77 stronie* (Cracovia, Wydawnictwo i Drukarnia Towarzystwa Słowaków w Polsce, 2006). Nello stesso anno è vincitrice della "borsa creativa della città di Cracovia" e della borsa della Fondazione Grazella. Nel 2009 è uscito *Tropy*, che ha riscosso un maggiore successo rispetto al volume precedente. Le raccolte successive escono con una cadenza piuttosto regolare: *Granica lasu* (Poznań, WBPiCAK) nel 2013, *Matecznik* (Poznań, WBPiCAK) nel 2016 e *Sny uckermärkerów* nel 2018 (Poznań, WBPiCAK). Nel 2020 le poesie dei tre volumi più recenti sono raccolte in *Sprawy ziemi* (Poznań, WBPiCAK). Con la pubblicazione di *Granica lasu* Lebda è nominata nel 2014 per il premio Krystyna e Czesław Bednarczyk e per il Premio "Orfeusz", ottenuto poi dopo *Matecznik*. Questo volume, eletto "libro del mese" di Cracovia, le è anche valso nel 2017 la borsa di studio "Stanisław Barańczak". La raccolta più recente di Małgorzata Lebda, *Mer de Glace* (Wrocław, Wydawnictwo Warstwy) è stata pubblicata nel 2021 e nell'anno successivo ha vinto il Premio "Wisława Szymborska", oltre ad essere stato nominato per il Premio "Orfeusz". È di recente pubblicazione (2023) il primo volume in prosa della poeta, il romanzo *Łakome* (Cracovia, Znak). Alcuni versi tratti da *Matecznik* e da *Sny uckermärkerów* sono stati tradotti in ucraino da Jurij Zavads'kyj (Юрій Завадський) e pubblicati nel 2020 in un libro intitolato *Cholod* (Холод, Ternopil, Krok). È in corso di

preparazione, intanto, la traduzione ucraina di *Lakome* a cura di Anna Zotova. In italiano sono stati pubblicati due volumi di Małgorzata Lebda: *La cella reale*, da *Matecznik*, con le traduzioni di Marina Ciccarini (Roma, Ensemble, 2018) e *Mer de Glace*, dall'omonimo volume polacco, con le traduzioni di Linda Del Sarto (Pisa, Valigie Rosse, 2024). Non sembrano esserci, ancora, traduzioni pubblicate in lituano, fatta eccezione per quella inserita nel libricino pubblicato in seguito all'edizione 2022 del festival letterario "Poetinis Druskininkų ruduo"², come era già avvenuto con i versi di Dąbrowska quattro anni prima.

I versi di Lebda tradotti in questa antologia sono tutti tratti dal volume *Sny uckermärkerów* [I sogni degli Uckermärker] che trae il suo titolo da una particolare razza bovina originaria della regione tedesca dell'Uckermark. La presenza degli animali non-umani nella poesia di Lebda può essere definita una costante, e va a intrecciarsi con gli altri temi fondanti della sua poetica a seconda del volume. Nel volume *Matecznik*, ad esempio, l'ambientazione rurale e l'interazione umano-non umano che essa comporta va a intrecciarsi con il tema principale della raccolta: la malattia e la perdita del padre. La particolare relazione di quest'ultimo con le sue api offre quindi a chi legge una lente attraverso cui comprendere maggiormente cosa ci sia alle origini del rapporto tra l'io poetico e l'ambiente naturale circostante. Leggendo e ascoltando le interviste alla poeta si noterà come il "padre" di *Matecznik* e il padre della poeta nella narrazione tendano a sovrapporsi: conversando con Aleksandra Byrska, Lebda ha parlato dell'assoluta priorità che suo padre conferiva alle api, le quali a volte sono arrivate a sembrarle più importanti di tutto per lui, anche dei figli³. Erano le api a scandire il tempo del padre: «In realtà, non vivevamo seguendo rigorosamente il ritmo delle stagioni, che sarebbe stato subordinato al lavoro nei campi. Anche quello, ma la cosa più importante per mio padre era l'apiario e il suo ritmo specifico»⁴.

2 La poesia tradotta è *rójka: struktura ruchów*, intitolata in lituano *spietimasis: judesiy struktūra*, la traduzione è di Vytas Dekšnys. Cfr. *Poetinis Druskininkų ruduo / Druskininkų Poetic Fall*, a cura di P. Mikėnaitė, R. Užgiris, Vilnius, Leidykla VAGA, 2022, pp. 180–181.

3 M. Lebda, *Mówiłem do was jak do zwierząt*, intervista condotta da Aleksandra Byrska, Piotr Jemiolo, «Fragile» 2 (2016), p. 77.

4 «Właściwie nie żyliśmy ściśle według rytmu pór roku, który byłby podporządkowanym pracom polowym. To również, ale najważniejsza dla ojca była pasieka i jej specyficzny rytm». *Ibidem*.

Oltre che alla devozione del padre per le api – anzi, ancor prima⁵ – il rapporto della poeta con gli animali è da ricollegarsi alla vicinanza della sua casa con il mattatoio: così in *Matecznik* la delicatezza – quasi riverenza – con la quale sono maneggiate le api si contrappone al sangue, alle viscere, alle urla disperate degli animali trucidati. Spesso a essere macellate sono proprio quelle vacche che danno il titolo a *Sny uckermärkerów*. In questo volume, pur rimanendo l’ambientazione rurale, le api cedono maggiore spazio agli altri animali: troviamo uccelli e cani (*zbliżenie: pokarm*), gatti e mucche (*zbliżenie: tuna, zbliżenie: sny*), scrofe (*zbliżenie: mięso*) e così via. La ricerca di empatia, di contatto sensoriale con questi esseri viventi, esemplificata dal riconoscere le voci degli animali condotti al macello (*zbliżenie: brzask*) e dall’individuare somiglianze tra i corpi (*zbliżenie: fiolet*), raggiunge qui il suo culmine. *Sny uckermärkerów* può essere considerato – a posteriori, dopo l’uscita di *Sprawy ziemi* e ancor più di *Mer de Glace* – il volume che ha concluso una fase creativa per Małgorzata Lebda⁶. I primi libri della poeta ci hanno riportato ai luoghi della sua infanzia, vissuta nel villaggio di Żeleźnikowa Wielka. Il fatto che Małgorzata Lebda sia nata in un luogo del genere non spiega del tutto la centralità di questa ambientazione in buona parte della sua produzione poetica: sicuramente è stato significativo l’incontro con la poesia di Tadeusz Nowak (1930-1991), importante esponente della “corrente rurale” (*nurt wiejski*) nella poesia polacca contemporanea, avvenuto per caso quando la Lebda era ancora bambina. In *Mer de Glace*, pur cambiando l’ambientazione, non perde di centralità il tema della relazione tra umano e non-umano. In questo caso, però, il titolo non fa riferimento agli animali, ma a un ghiacciaio. Le scure e cupe copertine lasciano il posto a un libro quasi totalmente bianco

5 «Mój stosunek do zwierząt był od samego początku kształtowany przez bardzo bliskie sąsiedztwo ubojni». *Ibidem*.

6 Come osservato, tra gli altri, dal critico Jakub Skurtyś in: *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, «Mały Format», 04–06 (2021). Disponibile online: <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazył-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (accesso: 16.05.2024). Marina Ciccarini ha definito le opere raccolte in *Sprawy ziemi* come “un trittico che ha una sua compattezza e uniformità”, cfr.: M. Ciccarini, “...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi”: la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in *Małgorzata Lebda*, «pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi», 12 (2021), p. 81.

ma immediatamente riconoscibile al tatto, quasi un “testare il chiaro”⁷, come recita il titolo di una delle poesie (*Próba jasnego*).

Non è casuale il riferimento ai chiaroscuri quando si parla di Małgorzata Lebda, autrice della tesi di dottorato *Il linguaggio nascosto dell'immagine: il ruolo della poetica nell'interpretazione della fotografia contemporanea. Casi scelti* che ha difeso nel 2014 presso l'Università Pedagogica di Cracovia. Questa ricerca di tipo teorico e scientifico è in stretto contatto con la ricerca artistica di Lebda, che oltre a essere poeta è anche fotografa. Non deve stupire quindi il fatto che durante l'incontro avvenuto in Sapienza il 22 marzo avesse con sé delle fotografie da mostrare agli studenti: mentre Lebda leggeva ad alta voce i versi di *Sny uckermärkerów* i luoghi della sua infanzia si mostravano in una forma fissata nel tempo e al tempo stesso fragile nella sua caducità, nelle immagini e nelle parole. Quelle proiettate sullo schermo non erano delle semplici fotografie, ma delle immagini in movimento realizzate attraverso una particolare tecnica⁸ così che la sensazione di perdita era accentuata dall'impossibilità di osservare la stessa composizione per più di un frammento di secondo. È particolarmente significativa, in tal senso, la serie di fotogrammi dove appare una casa con davanti delle arnie, ma le arnie gradualmente scompaiono. In un'intervista la poeta ha dichiarato che mentre la lingua è per lei “un prolungare, un realizzare ciò che è trascritto nella memoria” la fotografia è invece “un tentativo di recuperare spazio nell'immagine”⁹, si potrebbe quindi anche interpretare la scelta di mostrare delle immagini in movimento come un desiderio di offrire una prospettiva più completa, più aerea perché non statica. Sfogliando le pagine di questa antologia si potrà inoltre notare come i titoli di Lebda siano tutti aperti da una parola

7 Mi servo qui della traduzione italiana del titolo di Linda Del Sarto, cfr. edizione italiana di *Mer de Glace*, p. 17.

8 Durante l'incontro del 22 marzo Małgorzata Lebda ha provato a descrivere la tecnica utilizzata dal suo amico fotografo come “fotografia stereoscopica” realizzata con un apparecchio a otto lenti. L'idea di realizzare queste foto è nata proprio con la lettura di *Matecznik*.

9 «Zatem język jest dla mnie przedłużeniem, realizacją tego, co zapisane jest z pamięci. Idąc dalej – fotografia, [...] to próba odzyskania – właśnie – przestrzeni w obrazie». *Gotowość wyobraźni*, intervista condotta da Bartłomiej Majzel, «artPapier», 11/395 (01.06.2020). Disponibile online: <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (accesso: 16.05.2024).

che si ricollega immediatamente alla sfera semantica della fotografia: *zblizenie*, “primo piano”.

È legata fortemente alla fotografia e alle arti figurative anche la poetica di Krystyna Dąbrowska. A differenza di Lebda, il rapporto di questa poeta con il binomio fotografia-poesia non ha comportato una ricerca di tipo teorico-scientifico, ma si è costituito con un approccio “per fasi”: prima di esordire in poesia nel 2006, Krystyna Dąbrowska ha studiato grafica all'Accademia di Belle Arti di Varsavia. La poesia e il disegno hanno fatto parte della vita artistica della poeta fin dalla giovanissima età, in un'intervista¹⁰ ha raccontato di aver realizzato al liceo un volumetto di poesie e disegni, e di aver deciso di dare priorità alle arti figurative solo al momento della scelta degli studi. Si è resa conto poi in seguito di non riuscire a rappresentare le persone come avrebbe voluto sulla tela, ma che avrebbe potuto provare a descriverle a parole¹¹. Forse è per questo motivo che durante l'incontro con la poeta – avvenuto presso l'Università Sapienza di Roma il 18 marzo – il Prof. Luigi Marinelli ha evidenziato l'occhio pittorico (*oko malarskie*), il particolare punto di vista e la tendenza al ritaglio (*kadrowanie*) riscontrabili nella poesia di Dąbrowska, così da accentuarne il simbolismo, cioè la capacità di rendere oggetti, immagini e situazioni simbolo di qualcos'altro. Un riferimento piuttosto esplicito alla fotografia si trova nel titolo della terza raccolta di Krystyna Dąbrowska – *Czas i przesłona* [Tempo e diaframma], dove il “triangolo dell'esposizione” (apertura del diaframma, tempo di scatto, sensibilità ISO) viene moncato di un elemento, cioè la capacità di assorbire la luce che passa attraverso il diaframma nel tempo di scatto predisposto.

Mentre la sensibilità di Małgorzata Lebda potrebbe far pensare a quella particolare attenzione ai dettagli che hanno le persone cresciute a contatto con la natura, passando i propri pomeriggi a cercare quadrifogli e sassi dalle forme particolari, ma anche immergendo le mani nella terra, nel fango, nell'acqua gelida del fiume – una sensibilità quindi fatta di vicinanza e materialità – la sensibilità

10 K. Dąbrowska, *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, intervista condotta da D. Gacek per “Sezon na Dwójkę” di Polskie Radio, 16.10.2013. Disponibile online: <https://www.polskieradio.pl/8/402/artukul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-kościelskich-dowiedziałam-się-z-sms-a> (accesso: 16.05.2024).

11 *Ibidem*.

di Krystyna Dąbrowska è più contemplativa, c'è la distanza dell'osservatrice che non vuole interferire con ciò che richiama la sua attenzione e che al tempo stesso vuole averne una visuale completa. Così immaginiamo Dąbrowska mentre fotografa degli esemplari di urie (Guillemots)¹² e mentre riporta su carta delle tracce di suono, come in *Ścieżki dźwiękowe*, volume qui rappresentato dalla poesia *Świątynia Guangxiao*. Così la immaginiamo nell'Accademia di Belle Arti, guardando i suoi soggetti oltre la tela bianca. Si pensi ai versi senza titolo che aprono il volume *Białe krzesła*:

Da che punto devo guardare per vederti?
Da vicino o da lontano? E da che tempo?
Se mi allontano per inquadrarti
dalla testa ai piedi, come una tela sul cavalletto,
sento che sei tu a prendermi,
a cambiarmi, aggiungere e togliere colore.¹³

Sempre nello stesso volume, in una poesia ironicamente intitolata *Dystans*, l'io lirico è travolto da un treno mentre come un botanico ripercorre il percorso di un amore finito in cerca di vegetazione¹⁴. Il distanziamento è una strategia della quale Dąbrowska ha dichiarato¹⁵ di servirsi per rinfrescare il proprio sguardo su ciò che è vicino, ed è anche questa una delle ragioni per cui la poeta ama viaggiare e porta le immagini di questi viaggi nei versi (*Etna, Powitanie, Świątynia Guangxiao, Urodziny*).

Si potrà dire in conclusione che le poesie antologizzate in questo volume sono accomunate da una spiccata sensibilità fotografica, caratteristica senz'altro dovuta ai percorsi di ricerca artistica tracciati dalle due poete. Gli avvicinamenti, i primi piani (*zbliżenie*) di Małgorzata Lebda ben si abbinano con la tendenza

12 Sul profilo Facebook della poeta è possibile vedere le foto da lei scattate a questi volatili. È stata Dąbrowska stessa a raccontare, durante l'incontro in Sapienza del 18 marzo 2024, che la madre è una biologa specializzata in ornitologia.

13 Traduzione di Leonardo Masi, da: K. Dąbrowska, *La faccia del mio vicino*, cura e trad. it. L. Masi, Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2017, p. 15.

14 *Ibidem*, p. 26.

15 K. Dąbrowska, *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, *op. cit.*

all'allontanamento (*oddalenie*) e al ritaglio (*kadrowanie*) messi in atto da Krystyna Dąbrowska. In un suo articolo scientifico Lebda parlava proprio del rapporto tra poesia e fotografia servendosi della categoria della distanza per distinguere diverse poetiche: mentre con “da vicino” si riferiva a poesie legate alla dimensione intima, familiare, come in effetti sono quelle di *Sny uckermärkerów*, nel paragrafo dedicato alla poesia “da lontano” citava – tra le altre – due poesie dal tomo *Powietrze i czerń* di Piotr Matywiecki (1943), che in un certo senso è stato un “maestro” di Krystyna Dąbrowska. In questo contesto Lebda si soffermava sull'ecfrasi in poesia, sulla distanza che questo tipo di approccio sembra richiedere, come si può vedere ad esempio nella celebre *Fotografia z 11 września* di Wisława Szymborska. La Lebda-studiosa potrebbe quindi aver dialogato con la Lebda-poeta dicendole che «il linguaggio figurato della poesia è complementare a quello della fotografia»¹⁶ e che «poesia e fotografia si sorreggono e ispirano a vicenda»¹⁷.

Roland Barthes ha definito in un suo importante libro sulla fotografia il *punctum* come qualcosa che emerge dalla scena e colpisce direttamente lo spettatore, che può essere percepito non attraverso l'analisi, ma grazie alla memoria. Molto spesso il *punctum* è semplicemente un dettaglio, eppure è come se occupasse l'intera immagine. Non si tratta di un dettaglio posto lì intenzionalmente dall'artista, ma attesta la sua presenza, la sua impossibilità di ignorare quel dettaglio¹⁸. Non ci resta quindi che leggere i versi di Krystyna Dąbrowska e Małgorzata Lebda in cerca di tutti quei dettagli che non possono essere ignorati, e che costituiscono la base della nostra conoscenza del mondo, della meraviglia dell'arte – qui, poesia.

Serena Buti

16 «wyobrażeniowość poezji jest komplementarna z wyobrażeniowością fotografii». M. Lebda, *Poezja wobec fotografii*, in *Poezja polska po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*, a cura di T. Dalasiński, A. M. Szwagrzyk, P. Tański, Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015, p. 179.

17 «fotografia i poezja wzajemnie się posilkują i inspirują». *Ibidem*, p. 192.

18 R. Barthes, *Camera Lucida. Reflections on Photography*, trad. R. Howard, Hill and Wang, New York 1981, *passim*.

Bibliografia

- Dąbrowska, K., *Białe krzesła*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2012.
- Dąbrowska, K., *Biuro podróży*, Zielona Sowa, Cracovia 2006.
- Dąbrowska, K., *Czas i przeszłość*, Znak, Cracovia 2014.
- Dąbrowska, K., *La faccia del mio vicino*, cura e trad. it. Leonardo Masi, Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2017.
- Dąbrowska, K., *Miasto z indu*, Wydawnictwo a5, Cracovia 2022.
- Dąbrowska K., *Ścieżki dźwiękowe*, Wydawnictwo a5, Cracovia 2018.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2021.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, trad. it. e post. Linda Del Sarto, Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2024.
- Lebda, M. *Sny uckermärkerów*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2018.
- Barthes, R., *Camera Lucida. Reflections on Photography*, trans. R. Howard, Hill and Wang, New York 1981.
- Carls, A-C., *Tideline by Krystyna Dąbrowska*, «World Literature Today» (09.2022). Disponible online: <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (accesso: 16.05.2024).
- Ciccarini, M., “...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi”: la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in Małgorzata Lebda, «pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi» 12 (2021), pp. 75–91.
- Dąbrowska, K., *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, intervista condotta da D. Gacek per “Sezon na Dwójkę” di Polskie Radio, 16.10.2013. Disponible online: <https://www.polskieradio.pl/8/402/artukul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-koscielskich-dowiedzialam-sie-z-smsa> (accesso: 16.05.2024).
- Lebda, M., *Gotowość wyobraźni*, intervista condotta da Bartłomiej Majzel, «artPapier» 11/395 (01.06.2020). Disponible online: <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (accesso: 16.05.2024).
- Lebda, M., *Mówiłem do was jak do zwierząt*, intervista condotta da Aleksandra Byrska, Piotr Jemiolo, «Fragile», 2 (2016), pp. 74–79.

Lebda, M., *Poezja wobec fotografii*, in *Poezja polska po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*, a cura di T. Dalasiński, A. M. Szwagrzyk, P. Tański, Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015, pp. 177–193.

Poetinis Druskininkų rудuo / Druskininkų Poetic Fall, a cura di P. Mikėnaitė, R. Užgiris, Vilnius, Leidykla VAGA, 2022.

Skurtys, J., *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, «Mały Format», 04–06 (2021). Disponible online: <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazyl-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (accesso: 16.05.2024).

Передмова

У рамках ініціативи «Жіноча сторона поезії, або через вірші до мови» у березні 2024 року в римському університеті «La Sapienza» відбулися дві зустрічі. Першу, з Кристиною Домбровською, провів професор Луїджі Марінеллі. Другу, за участю Малгожати Лебди, модерували професор Моніка Возняк та авторка цієї передмови. Представники вишу «La Sapienza» брали участь у зустрічах вживу, а студенти з України та Литви мали змогу долучитися до них онлайн.

Кристина Домбровська (1979 р. н.) дебютувала у 2006 році збіркою «*Бюро подорожей*» – «*Biuro podróży*» (Краків, видавництво «Зелена Сова»). Шість років по тому вийшла її поетична збірка «*Білі стільці*» – «*Białe krzesła*», за яку вона отримала нагороду Варшавської літературної прем'єри «Книжка березня 2013» та Премію ім. Косцельських. Ця збірка принесла їй звання лауреата Премії ім. Віслави Шимборської, яку вона отримала у 2013 році *ex aequo* (по справедливості) разом з іншим лауреатом – Лукашем Ярошем. Невдовзі після цього, у 2014 році, вийшла збірка «*Час і діафрагма*» – «*Czas i przesłona*» (Краків, видавництво «Знак»), а у 2018 році – «*Звукові доріжки*» – «*Ścieżki dźwiękowe*» (Краків, «Знак»). За останню книгу авторка отримала Літературну премію міста Варшави. Її остання збірка «*Місто з індію*» – «*Miasto z indu*» (Краків, Видавництво a5) вийшла друком у 2022 році була відзначена Поетичною премією ім. Казімежа Гоффмана «KOS». Вірші Кристини Домбровської перекладені більш ніж п'ятнадцятьма мовами світу. Серед останніх антологій перекладів можна згадати збірку «*Повноводдя*» – «*Tideline*», видану у 2022 році, до якої увійшли вірші з перших чотирьох томів поетеси, перекладені трьома різними перекладачками (Карен Ковачик, Антонією Лойд-Джонс та Мірою Розенталь). Видання особливо цінне тим, що пропонує роздуми про переклад та експерименти з багатоголосим підходом, таким чином збагачуючи базову потребу познайомити непольськомовну аудиторію з

польською поетесою¹. Наразі вірші Домбровської перекладає українською мовою поетеса та перекладачка Наталія Бельченко. У 2011 році в рамках проєкту «Вірші в метро» та наступного року в рамках проєкту «Євро Вірші» твори Домбровської та інших одинадцяти польських поетів і поетес (а також дванадцяти українських митців) були виставлені в різних публічних місцях англійською та українською мовами. Кілька перекладів віршів авторки литовською мовою з'явилися у 2018 році у невеликій збірці, виданій після літературного фестивалю «Поетична осінь у Друскінінкай» – «Poetinis Druskininkų ruduo». Збірка «Обличчя моєї жертви» – «*La faccia del mio vicino*» (Піза, «Valigie Rosse», 2017) в перекладі Леонардо Масі доступна італійською мовою. Сама Кристина Домбровська також займається перекладами. Нещодавно вийшли друком її переклади віршів Луїзи Глюк («*Ararat*» – «*Ararat*» та «*Зимові рецепти нашої громади*» – «*Zimowe przepisy naszej wspólnoty*» і «*Дикий ірис*» – «*Dziki irys*»).

Малгожата Лебда (1985 р. н.) після першої публікації своїх віршів у журналі «Новий легіон», що видавався при Краківському педагогічному університеті, офіційно дебютувала з книжкою «Відкрита на 77 сторінці» – «*Otwarta na 77 stronie*» (Краків, Видавництво і друкарня Товариства словаків у Польщі, 2006). Того ж року авторка отримала Творчу стипендію міста Кракова та Стипендію Грацеллі. У 2009 році вийшла її збірка «*Тропи*» – «*Tropy*», яка була сприйнята набагато краще, ніж попередня. Наступні поетичні томи виходили зі схожою періодичністю: «*Межа лісу*» – «*Granica lasu*» (Познань, WBPiSAK) у 2013 році, «*Маточник*» – «*Matecznik*» (Познань, WBPiSAK) у 2016 році та «*Сни уккермаркерів*» – «*Sny ukkermärkerów*» у 2018 році (Познань, WBPiSAK). У 2020 році її вірші, зібрані з трьох останніх збірок, були опубліковані у «*Справах землі*» – «*Sprawy ziemi*» (Познань, WBPiSAK). У 2014 році за збірку «*Межа лісу*» авторка була номінована на Поетичну премію ім. Кристини та Чеслава Беднарчиків та Поетичну премію «Орфей» ім. К.-І. Галчинського, яку згодом отримала за збірку

1 A.-C. Carls, *Tideline by Krystyna Dąbrowska*, „World Literature Today” 09.2022, <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (дата звернення: 16.05.2024).

«Маточник». Ця збірка, названа «краківською книгою місяця», забезпечила їй Стипендію ім. Станіслава Бараньчака у 2017 році. Остання збірка поетеси «*Mer de Glace*» (Вроцлав, видавництво «Warstwy») вийшла друком у 2021 році, а наступного року Лебда була нагороджена Премією ім. Віслави Шимборської. Зовсім недавно вийшов перший прозовий твір авторки – роман «*Лакомі*» («*Łakome*», Краків, Видавництво «Знак», 2023). Кілька віршів зі збірок «Маточник» та «*Сни уккермаркерів*» переклав українською і опублікував у 2020 році в книжці «Холод» Юрій Завадський (Тернопіль, видавництво «Крок»). Тим часом готується до друку український переклад роману, над яким працює Анна Зотова. Італійською мовою вийшли два томи Малгожати Лебди: «*La cella reale*» («Маточник») у перекладі Марини Чіккаріні (Рим, «Ensemble», 2018) та «*Mer de Glace*» у перекладі Лінди дель Сарто (Піза, «Valigie Rosse», 2024). Здається, досі не з'явилося жодного перекладу литовською мовою, за винятком того, що увійшов до невеликої брошури, виданої у 2022 році після фестивалю «Поетична осінь у Друскінінкаї»².

Усі вірші Лебди, що увійшли до цієї антології, знаходяться у збірці «*Сни уккермаркерів*», назва якої походить від певної породи худоби з німецького округу Уккермарк. Присутність неолюднених тварин є постійним елементом у поезії Лебди і, залежно від збірки, переплітається з іншими ключовими темами в її поетиці. Так, у збірці «Маточник» сільське середовище і присутня в ньому динаміка людського/нелюдського переплітається з головною темою збірки: хворобою і втратою батька. Особливі стосунки батька з бджолами є своєрідною призмою, крізь яку читач може краще зрозуміти, що лежить в основі взаємодії поетичного «я» з навколишнім середовищем. З інтерв'ю, проведених з авторкою, стає зрозуміло, що «батько», який присутній у «Маточнику», і батько поетеси з її розповідей перетинаються. В інтерв'ю з Олександрєю Берською Лебда згадувала, що її батько надавав великого значення бджолам, які іноді здавалися йому

2 Польський переклад поеми доступний тут: *rój: struktura ruchów*, під назвою *spietimasis: judesių struktura* / Пер. Vytas Dekšnys. Див. *Poetinis Druskininkų ruduo / Druskininkai Poetic Fall*, ред. P. Mikėnaitė, R. Užgiris, Leidykla VAGA, Vilnius 2022, psl. 180–181.

найважливішими, навіть важливішими за дітей³. Саме бджоли заповнювали час її батька: «Насправді ми не жили строго за ритмом пір року, який був би підпорядкований польовим роботам. За ним також, але найважливішою для батька була пасіка та її специфічний ритм». Окрім батькової відданості бджолам, ставлення поетеси до тварин формувалося під впливом близької присутності бійні. Так, ніжність, майже пієтизм, з яким ставляться до бджіл, у «*Маточнику*» контрастує з кров'ю, нутрощами, відчайдушним криком вбитих тварин. До того ж, забиті корови часто є тими самими, про яких йдеться у назві «*Сни уккермаркерів*». У цьому томі, хоч і зануреному в сільське середовище, бджоли поступаються більшою частиною свого простору іншим тваринам: з'являються птахи й собаки (зближення: *корм*), коти і корови, свиноматки (зближення: *м'ясо*). Пошук емпатії та чуттєвого контакту з цими істотами, наприклад, через розпізнавання голосів тварин, яких ведуть на забій (зближення: *досвіток*), а також через схожість між тілами, досягає тут кульмінації. Апостеріорі після публікації «*Справи землі*» і насамперед «*Mer de Glace*», «*Сни уккермаркерів*» можна вважати завершальним томом певного етапу творчості Малгожати Лебди⁴. Перші книги поетеси перенесли нас у місця її дитинства, у село Железнікова-Велика (*Żeleźnikowa Wielka*). Однак той факт, що Лебда народилася в такому місці, не повністю пояснює пейзажі, присутні в більшості її поетичних творів. Безумовно, важливу роль у цьому контексті відіграло її випадкове знайомство в дитинстві з творчістю Тадеуша Новака (1930–1991), важливого представника сільської течії в сучасній польській поезії. У «*Mer de Glace*», хоча й змінюється місце дії, тема взаємовідносин між людським і нелюдським не втрачає своєї значущості.

3 M. Lebda, *Mówiłem do was jak do zwierząt*, „Fragile” 2016 nr 2, s. 77.

4 Як зазначив, між іншим, Якуб Скуртис в *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, „Mały Format” 2021 № 4–6, <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazył-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (дата доступу: 16.05.2024). Марина Чикаріні визначила твори, зібрані в «Справах землі» як «суцільний і єдиний триптих». Див. M. Ciccarini, „...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi”: la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in *Małgorzata Lebda*, “pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi” 2021 nr 12, p. 81.

Однак у цьому випадку назва стосується не тварин, а льодовика. Темні та похмурі обкладинки дають простір абсолютно білій книзі, яку одразу можна впізнати на дотик, вона ніби «намагається випромінювати світло»⁵.

Важлива роль світлотіні у творчості Лебди не дивує, якщо згадати, що вона також є фотографом і автором дисертації, захищеної у 2014 році під назвою «Прихована мова зображення: роль поетики в інтерпретації сучасної фотографії. Вибрані приклади» – «*Utajona mowa obrazu: rola poetyki w interpretacji fotografii współczesnej. Wybrane przykłady*». Це докторське дослідження тісно пов'язане з мистецькою діяльністю Лебди, яка є не лише поетесою, але й фотографинею. Тож не дивно, що на зустрічі 22 березня в римському університеті «La Sapienza» Лебда показала студентам серію фотографій. Коли вона читала вголос вірші зі збірки «Сни уккермаркерів», місця її дитинства з'являлися у формі, зафіксованих у часі, але крихкій у своїй швидкоплинності, у вигляді слів та образів. На екрані виникали не звичайні фотографії, а зображення в русі⁶, зроблені за допомогою спеціальної техніки, що ще більше посилювало відчуття втрати, адже на них неможливо було дивитися довше, ніж долю секунди. В одному з інтерв'ю⁷ поетеса зазначає, що якщо мова для неї є «продовженням, втіленням того, що зафіксовано в пам'яті», то фотографія – це «спроба відтворити простір у зображенні». Рішення представити зображення в русі, можливо, було продиктоване бажанням відтворити повнішу, нестатичну, а отже, більш «повітряну» перспективу. Якщо уважніше придивитися до цієї антології, то можна помітити, що всі назви починаються зі слова, семантично пов'язаного з фотографією: зближення (крупний план), передній план.

5 Тут мається на увазі назва вірша зі збірки «*Mer de Glace*». Див. M. Lebda, *Mer de Glace*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2021, s. 10.

6 Під час зустрічі 22 березня 2024 року Малгожата Лебда описала техніку, яку використовує її друг-фотограф, як «стереоскопічну фотографію», можливу завдяки використанню камери з вісьмома об'єктивами. Ідея зробити ці фотографії народилася під час читання збірки «Маточник».

7 M. Lebda, *Gotowość wyobraźni*, „artPapier” 01.06.2020 № 11 (395), <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (дата доступу: 16.05.2024).

Поетика творів Кристини Домбровської також тісно пов'язана з фотографією та візуальним мистецтвом. На відміну від Малгожати Лебди, ставлення поетеси до фотопоетичного дуету не мало теоретично-наукового характеру, а формувалося поступово: до свого поетичного дебюту у 2006 році Домбровська вивчала графічний дизайн в Академії образотворчих мистецтв у Варшаві. З раннього віку поезія та малювання були важливою частиною її мистецького життя. В одному з інтерв'ю⁸ вона зізналася, що створила книгу віршів разом з малюнками ще в шкільні роки, але під час вибору спеціальності вирішила зосередитися лише на образотворчому мистецтві. Однак згодом вона зрозуміла, що не зможе малювати людей так, як хотіла, проте в її силах описати їх словами⁹. Можливо, саме тому під час зустрічі¹⁰ з поетесою професор Луїджі Маріnellі згадав про її «маллярське око» та схильність до кадрування – елементи, які дуже помітні в цій поезії та підкреслюють її символізм, тобто здатність перетворювати предмети, образи та ситуації на символи чогось більшого. Досить чітке посилання на фотографію можна знайти в назві третьої збірки Кристини Домбровської «Час і діафрагма», де «трикутник експозиції» (відкриття діафрагми, час експозиції, чутливість ISO) позбавлений одного елемента, а саме здатності поглинати світло, яке проходить через діафрагму при фіксованому часі експозиції.

Чутливість Малгожати Лебди, що побудована на близькості та матеріальності, ґрунтується на певній особливій прив'язаності до деталей, що характеризує людей, вихованих у тісному контакті з природою, які цілими днями шукають чотирилисник і камінці незвичної форми, люблять занурювати руки в землю, в мул, у води крижаної річки. Чуттєвість Кристини Домбровської, з іншого боку, більш споглядальна і передбачає дистанцію спостерігача, який, хоча і не хоче втручатися в те, що привертає його увагу,

8 Dąbrowska, K., *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, wywiad przeprowadził D. Gacek dla "Sezon na Dwójkę", Polskie Radio, 16.10.2013. URL: <https://www.polskieradio.pl/8/402/artukul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-koscielskich-dowiedzialam-sie-z-smsa> (дата звернення: 16.05.2024).

9 Там само.

10 Зустріч відбулася 18 березня 2024 року в римському університеті «La Sapienza».

водночас бажає мати перед собою повну картину цього явища. Саме так ми уявляємо собі Домбровську, яка фотографує цесарок («*Guillemots*»¹¹) і переносить звук на папір, як у «*Звукових доріжках*», томі, представленому тут віршем «*Храм Гуансяо*» – «*Świątynia Guangxiao*». Так ми думаємо про неї в Академії мистецтв, коли вона дивиться на своїх об'єктів з-за білого полотна. Погляньте на перші рядки збірки «*Білі стільці*»:

Звідки мені дивитися, щоб побачити тебе?
Чи зблизька, чи здалеку? В який момент?
Коли я віддаляюся, намагаючись обійняти тебе
з голови до ніг, як картину на мольберті,
я відчуваю, що це ти охоплюєш мене,
змінюєш, додаєш колір, віднімаєш¹².

У цій же збірці, у вірші з іронічною назвою «*Відстань*» – «*Dystans*», ліричне «я» потрапляє під потяг, коли, наче ботанік у пошуках рослин, мандрує стежкою минулого кохання. Домбровська зізнається¹³, що відчуження є стратегією, яку вона використовує, щоб оновити власний погляд на близькі їй речі. Саме тому, поетеса так любить подорожі, образи яких вона створює у своїх віршах («*Етна*» – «*Etna*», «*Привітання*» – «*Powitanie*», «*Храм Гуансяо*» – «*Świątynia Guangxiao*», «*День народження*» – «*Urodziny*»).

Підсумовуючи, можна сказати, що вірші, зібрані в цьому поетичному томі, характеризуються чітко окресленою фотографічною чутливістю, яка, безумовно, впливає з мистецьких пошуків кожної з поетес. Крупні та передні плани Малгожати Лебди добре поєднуються з віддаленням та кадруванням Кристини Домбровської. У науковій статті Лебда розглядає зв'язок між поезією та фотографією і використовує поняття дистанції для розрізнення поетики. У той час, як термін «зблизька» вона пов'яже

11 Світлина цих птахів, зроблені поетесою, можна побачити на її сторінці у Facebook. Під час зустрічі в «La Sapienza» авторка розповідала про те, що її мати є біологом і спеціалізувалася на орнітології.

12 K. Dąbrowska, *Białe krzesła*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2012, s. 5.

13 K. Dąbrowska, *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*

з віршами інтимного, сімейного характеру (такими, як ті, що містяться у «*Снах уккермаркерів*»), у параграфі, присвяченому поезії «здалеку», вона цитує серед іншого два вірші зі збірки «*Повітря і чернь*» Пйотра Мативецького («*Powietrze i czerń*», 1943), у певному сенсі, «майстра» Кристини Домбровської. Лебда розмірковує про екфразис у поезії, про дистанцію, якої вимагає такий підхід, як це можна побачити, наприклад, у відомій «*Фотографії з 11 вересня*» – «*Fotografii z 11 września*» Віслави Шимборської. Таким чином, Лебда-дослідниця могла б вступити у діалог з Лебдою-поетесою і сказати їй, що «образність поезії доповнює образність фотографії»¹⁴ і що «фотографія та поезія взаємно підтримують і надихають одна одну»¹⁵.

Ролан Барт визначив *punctum* як те, що виникає зі сцени і безпосередньо вражає глядача, що можна відчутти не через аналіз, а через пам'ять. *Punctum* часто є просто деталлю, хоча здається, що вона займає всю картину. Це не деталь, свідомо розміщена художником, але вона доводить його присутність, його нездатність ігнорувати цю деталь¹⁶. Тож нам нічого не залишається, як читати вірші Малгожати Лебди та Кристини Домбровської у пошуках деталей, які не можна ігнорувати і які лежать в основі нашого пізнання світу і нашого захоплення мистецтвом, у цьому випадку – поезією.

Серена Бумі

Переклад: Еліна Білошанка (Elina Bilosharka)

14 «уява поезії доповнює уяву фотографії». M. Lebda, *Poezja wobec fotografii*, w: *Polska poezja po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*, red. T. Dalasiński, A. Szwagrzyk, P. Tański, Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015, s. 179.

15 Там само, с. 192.

16 R. Barthes, *Camera Lucida. Reflections on Photography*, transl. R. Howard, Hill and Wang, New York 1981.

Bibliografia

- Dąbrowska, K., *Białe krzesła*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2012.
- Dąbrowska, K., *Biuro podróży*, Zielona Sowa, Kraków 2006.
- Dąbrowska, K., *Czas i przeszłość*, Znak, Kraków 2014.
- Dąbrowska, K., *La faccia del mio vicino, cura e trad. it. Leonardo Masi, Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2017.*
- Dąbrowska, K., *Miasto z indu*, Wydawnictwo a5, Kraków 2022.
- Dąbrowska K., *Ścieżki dźwiękowe*, Wydawnictwo a5, Kraków 2018.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2021.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, trad. it. e post. Linda Del Sarto, Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2024.
- Lebda, M. *Sny uckermärkerów*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2018.
- Barthes, R., *Camera Lucida. Reflections on Photography*, trans. R. Howard, Hill and Wang, New York 1981.
- Carls, A-C., *Tideline by Krystyna Dąbrowska*, «World Literature Today» (09.2022). URL: <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (дата звернення: 16.05.2024).
- Ciccarini, M., „...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi”: *la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in Małgorzata Lebda*, «pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi» 12 (2021), pp. 75–91.
- Dąbrowska, K., *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, інтерв'ю Д. Гачека для „Sezon na Dwójkę”, Польське радіо, 16.10.2013. URL: <https://www.polskieradio.pl/8/402/artukul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-koscielskich-dowiedzialam-sie-z-smsa> (дата звернення: 16.05.2024).
- Lebda, M., *Gotowość wyobraźni*, інтерв'ю з Бартломеєм Майзелем, «artPapier» 11/395 (01.06.2020). URL: <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (дата звернення: 16.05.2024).
- Lebda, M., *Mówiłem do was jak do zwierząt*, інтерв'ю з Олександрою Бирською, Piotr Jemioło, «Fragile», 2 (2016), pp. 74–79.

Lebda, M., *Poezja wobec fotografii*, w: *Poezja polska po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*, red. T. Dalasiński, A. M. Szwagrzyk, P. Tański, Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015, s. 177–193.

Poetinis Druskininkų rудuo / Druskininkų Poetic Fall, a cura di P. Mikėnaitė, R. Užgiris, Vilnius, Leidykla VAGA, 2022.

Skurtys, J., *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, «Mały Format», 04-06 (2021). URL: <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazyl-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (дата звернення: 16.05.2024).

ĮVADAS

Įgyvendinant projektą „Moteriškoji poezijos pusė, arba per eilėraščius į kalbą“ 2024 m. kovą Romos „Sapienza“ universitete įvyko du susitikimai. Pirmąjį, su Krystyna Dąbrowska, surengė profesorius Luigis Marinellis, o antrąjį, su Małgorzata Lebda, vedė profesorė Monika Woźniak ir šio įvado autorė. „Sapienza“ universiteto studentai susitikimuose dalyvavo gyvai, o studentai iš Ukrainos ir Lietuvos galėjo prisijungti nuotoliniu būdu.

Krystyna Dąbrowska (g. 1979) debiutavo 2006 m. poezijos rinkiniu „Kelionių biuras“ (*Biuro podróży*, Krokua, leidykla *Zielona Sowa*). Po šešerių metų išleido rinkinį „Baltos kėdės“ (*Białe krzesła*), už kurį pelnė Varšuvos literatūrinės premjeros premiją „Kovo knyga 2013“ ir literatūrinę Kościelskių premiją. 2013 m. už šią knygą jai suteiktas Wisławos Szymborskos premijos laureatės vardas ex aequo kartu su kitu šios premijos laureatu Łukaszū Jarozsu. Netrukus, 2014 m., pasirodė rinkinys „Laikas ir diafragma“ (*Czas i przesłona*, Krokua, leidykla *Znak*), o 2018 m. – „Garso takeliai“ (*Ścieżki dźwiękowe*, Krokua, *Wydawnictwo a5*). Už pastarąją ji gavo Varšuvos miesto literatūrinę premiją. Paskutinė knyga „Indžio miestas“ (*Miasto z indu*, Krokua, *Wydawnictwo a5*) išleista 2022 m. gavo Kazimierzo Hoffmano literatūrinę premiją „KOS“. K. Dąbrowskos eilėraščiai išversti į daugiau nei penkiolika kalbų. Iš naujausių vertimų antologijų galima paminėti 2022 m. išleistą rinkinį *Tideline*, į kurį sudėti keturių pirmųjų poetės leidinių eilėraščiai, išversti trijų skirtingų vertėjų (Karenos Kovacik, Antonios Lloyd-Jones ir Miros Rosenthal). Leidinys ypač vertingas tuo, kad jame siūloma apmąstyti poezijos vertimą ir eksperimentuojama su daugiabalsiškumu, taip pat jis atliepia pagrindinį poreikį pristatyti lenkų poetę auditorijai, kuri neskaito lenkų kalba¹. Šiuo metu K. Dąbrowskos eilėraščius į ukrainiečių kalbą verčia poetė

1 A-C. Carls, *Tideline* by Krystyna Dąbrowska, «World Literature Today» (09.2022). Prieinamas internetu: <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (prieiga: 16.05.2024).

ir vertėja Natalija Belčenko (*Наталія Юліївна Бельченко*). 2011 m. įgyvendinant projektą „Eilėraščiai metro“ (*Вірші в метро*), o dar kitais – projektą „Euro Poems“ (*Євро Вірші*), įvairiose viešosiose erdvėse buvo pristatomi K. Dąbrowskos ir kitų vienuolikos lenkų poetų ir poečių (bei dvylikos ukrainiečių poetų ir poečių) eilėraščiai anglų ir ukrainiečių kalbomis. Keletas K. Dąbrowskos eilėraščių vertimų į lietuvių kalbą pasirodė 2018 m. nedideliame rinkinyje, išleistame po literatūros festivalio „Poetinis Druskininkų ruduo“. Italų kalba išleistas rinkinys *La faccia del mio vicino* (Piza, *Valigie Rosse*, 2017), kur išvert Leonardo Masi. Vertimais užsiima ir pati K. Dąbrowska. Neseniai pasirodė jos išversti Louise Glück eilėraščiai („Araratas“, „Mūsų bendruomenės žiemos receptai“ ir „Laukinis vilkdalgis“).

Małgorzata Lebda (g. 1985) pirmą kartą savo eilėraščių paskelbė 2005 m. Krokuvos pedagoginio universiteto žurnale *Nowy Legion*, o oficialiai debiutavo rinkiniu „Atversta 77 puslapyje“ (*Otwarta na 77 stronie*, Krokua, *Wydawnictwo i Drukarnia Towarzystwa Słowaków w Polsce*, 2006). Tais pačiais metais ji gavo Krokuvos miesto kūrybinę stipendiją ir Grazellos fondo stipendiją. 2009 m. išleistas M. Lebdos rinkinys „Pėdsakai“ (*Tropy*) buvo daug geriau sutiktas už ankstesnįjį. Vėlesni jos leidiniai publikuoti gana reguliariai: 2013 m. pasirodė „Miško riba“ (*Granica lasu*, Poznanė, *WBPiCAK*), 2016 m. – „Irštva“ (*Matecznik* Poznanė, *WBPiCAK*), 2018 m. – „Uckermerkerių sapnai“ (*Sny uckermärkerów*, Poznanė, *WBPiCAK*). 2020 m. trijų naujausių rinkinių eilėraščiai paskelbti leidinyje „Žemės reikalai“ (*Sprawy ziemi*, Poznanė, *WBPiCAK*). Išėjus knygai „Miško riba“, 2014 m. M. Lebda nominuota Krystynos ir Czesławo Bednarczykų ir K. I. Gałczyńskiego Orfėjaus premijai, kurią ji laimėjo publikavusi „Irštva“. Už šį leidinį, pavadintą Krokuvos „mėnesio knyga“, 2017 m. jai buvo įteikta Stanisławo Barańczako stipendija. Naujausias poetės rinkinys *Mer de Glace* (Vroclavas, *Warstwy*), pasirodęs 2021 m., kitais metais M. Lebdai pelnė Wisławos Szymborskos premiją. Neseniai pasirodė pirmasis poetės prozos leidinys – romanas „Godžiosios“ (*Łakome*, Krokua, 2023, *Znak*). Keletą eilėraščių iš rinkinių „Irštva“ ir *Matecznik* ir „Uckermerkerių sapnai“ į ukrainiečių kalbą išvertė Jurijus Zavadskij (*Юрій Завадський*) ir 2020 m. išleido knygoje „Šaltis“ (*Холод*, Tarnopolis, *Krok*). Šiuo metu rengiamas Annos Zotovos redaguojamas romano „Godžiosios“ vertimas į ukrainiečių kalbą. Dvi M. Lebdos knygos išleistos italų kalba: *La cella reale* (*Matecznik*), versta Marinos Ciccarini (Roma, *Ensemble*, 2018), ir *Mer de Glace*, versta Lindos Del Sarto (Piza, *Valigie Rosse*,

2024). Atrodo, kad lietuviškų vertimų kol kas nėra, išskyrus tą, kuris įtrauktas į knygelę, išleistą po 2022 m. literatūros festivalio „Poetinis Druskininkų ruduo“².

Visi į šią antologiją įtraukti M. Lebdos eilėraščiai yra iš rinkinio „Uckermerkerių sapnai“, kurio pavadinimas sietinas su tam tikra ypatinga galvijų veisle, kilusia iš Uckermerko regiono Vokietijoje. Su žmonių reikalais nesusijusių gyvulių buvimas – nuolatinis M. Lebdos poezijos elementas, įvairiose jos knygose persipinantis su kitomis svarbiausiomis jos poetikos temomis. Pavyzdžiui, rinkinyje „Irštva“ kaimo aplinka ir joje vykstanti žmogiškumo–nežmogiškumo dinamika perspina su pagrindine rinkinio tema – tėvo liga ir netektimi. Ypatingas tėvo santykis su bitėmis yra tarsi objektyvas, kurio dėka skaitytojas gali geriau suprasti poetinio „aš“ sąveikos su aplinka esmę. Iš autorės duotų interviu paaiškėja, kad rinkinyje „Irštva“ veikiančio „tėvas“ ir poetės tėvas jos naratyvuose sutampa. Pokalbyje su Aleksandra Byrska M. Lebda užsimena, kiek daug dėmesio jos tėvas skyrė bitėms, kurios kartais jam atrodė svarbiausios, svarbesnės net už vaikus³. Jos tėvo laiką ženklino bitės: „Tiesą sakant, mes negyvenome griežtai pagal metų laikų ritmą, kurį diktuoja lauko darbai. Tik iš dalies, o svarbiausias mano tėvui buvo bitynas ir jo specifinis ritmas“. Be tėvo atsidavimo bitėms, poetės santykį su gyvūnais formavo artima kaimynystė su skerdykla. Štai rinkinyje „Irštva“ švelnumas, beveik pagarba, su kuria žvelgiama į bites, supriešinami su krauju, žarnomis, desperatišku žudomų gyvūnų bliovimu. Galiausiai, pjaunamos karvės dažnai yra tos, apie kurias kalbama pavadinime „Uckermerkerių sapnai“. Nors šiame rinkinyje kaimo aplinka išlieka, bitės daugiau erdvės užleidžia gyvūnams: čia atsiranda paukščių ir šunų (*iš arti: maistas*), kačių ir karvių, paršavedžių (*iš arti: mėsa*). Empatijos ir juslinio kontakto su šiomis būtybėmis paieška, pavyzdžiui, į skerdyklą vedamų gyvūnų balsų atpažinimas (*iš arti: aušra*) ir kūnų panašumų pastebėjimas čia pasiekia kulminaciją. A posteriori, po rinkinio *Žemės reikalai* ir dar labiau po *Mer de Glace* pasirodymo *Uckermerkerių sapnus* galima

2 Išverstas eilėraštis tai *rój: struktura ruchów*, lietuviškai pavadinta *spietimasis: judesių struktūra*, Vyto Dekšnio vertimas. Cfr. *Poetinis Druskininkų ruduo / Druskininkų Poetic Fall*, P. Mikėnaitė, R. Užgiris red., Vilnius, Leidykla VAGA, 2022, psl. 180–181.

3 M. Lebda, *Mówiłem do was jak do zwierząt*, Aleksandros Byrskos ir Piotro Jemiołos interviu, „Fragile“ 2 (2016), psl. 77.

laikyti rinkiniu, kuris užbaigė tam tikrą M. Lebdos kūrybos etapą⁴. Pirmosios poetės knygos nuvedė mus į jos vaikystės vietas, į Didžiosios Želiezniukovos (*Żelaznikowa Wielka*) kaimą. Vis dėlto tai, kad M. Lebda gimė tokioje vietoje, ne visiškai paaikškina šios aplinkos svarbą didelėje jos poetinės kūrybos dalyje: neabejotinai reikšminga buvo atsitiktinė pažintis vaikystėje su Tadeuszo Nowako (1930–1991), žymaus šiuolaikinės lenkų poezijos „kaimo srovės“ atstovo, kūryba. Nors knygoje *Mer de Glace* aplinka pasikeičia, bet žmogiškumo–nežmogiškumo santykio tema vis tiek nepraranda savo svarbos. Kalbant apie pastarąjį rinkinį pavadinimas susijęs ne su gyvūnais, o su ledynu. Tamsūs ir niūrūs viršeliai užleidžia vietą beveik visiškai baltai knygai, kuri atpažįstama iškart prie jos prisilietus, tarsi prie „išbandymo šviesa“⁵. Svarbus šviesos ir šešėlių vaidmuo M. Lebdos kūryboje nestebina prisimenant, kad ji taip pat – fotografė ir 2014 m. apgintos daktaro disertacijos „Latentinė vaizdo kalba: poetikos vaidmuo interpretuojant šiuolaikinę fotografiją. Pasirinkti pavyzdžiai“ autorė. Ši disertacija glaudžiai susijusi su menine M. Lebdos, poetės ir fotografės, veikla. Tad nieko keista, kad kovo 22 d. Romos „Sapienza“ universitete vykusiame susitikime M. Lebda parodė studentams seriją nuotraukų. Poetei garsiai skaitant eiles iš knygos „Uckermerkerių sapnai“, jos vaikystės vietos įsikūnijo žodžiais ir vaizdais – forma, įamžinta laike, bet kartu trapia savo laikinumu. Ekrane buvo rodomos ne paprastos nuotraukos, o judantys vaizdai,⁶ kurie dar labiau sustiprino praradimo jausmą, nes į juos nebuvo galima žiūrėti ilgiau nei sekundės dalį. Viename

4 Kaip pastebi kritikas Jakub Skurtys tekste: *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, „Mały Format“, 04-06 (2021). Prieinamas internetu: <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazył-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (prieiga: 2024 05 16). Marina Ciccarini knygoje *Sprawy ziemi* surinktus kūrinius apibūdino kaip „nuoseklų ir vientisą triptiką“. Žr. M. Ciccarini, „...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi“: la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in *Małgorzata Lebda*, «pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi», 12 (2021), psl. 81.

5 Turiu omenyje vieną rinkinio *Mer de Glace* eilėraščio pavadinimą. M. Lebda, *Mer de Glace*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2021, psl. 10.

6 2024 m. kovo 22 d. susitikimo metu Małgorzata Lebda bandė apibūdinti savo draugo fotografo naudojamą techniką kaip „stereoskopinę fotografiją“, naudojant aštuonių lęšių fotoaparata. Idėja daryti tokias nuotraukas kilo būtent skaitant *Matecznik*.

interview⁷ poetė pabrėžia, kad kalba jai yra „pratęsimas, įgyvendinimas to, kas užfiksuota atmintyje“, o fotografija – „bandymas susigrąžinti erdvę vaizde“. Sprendimą pateikti judančius vaizdus galbūt lėmė noras atskleisti pilnesnę, nestatišką, taigi „erdvesnę“ perspektyvą. Atidžiau pažvelgus į šią antologiją, galima pastebėti, kad visi pavadinimai prasideda žodžiu, semantiškai susijusiu su fotografija: *iš arti, stambiu planu*.

K. Dąbrowskos kūrinių poetika taip pat glaudžiai susijusi su fotografija ir vizualiaisiais menais. Skirtingai nei M. Lebdos atveju, šios poetės santykis su fotografijos ir poezijos duetu nebuvo teorinio-mokslinio pobūdžio, bet formavosi palaipsniui: prieš poetinį debiutą 2006 m. K. Dąbrowska studijavo grafikos dizainą Varšuvos dailės akademijoje. Nuo ankstyvos jaunystės poezija ir piešimas buvo svarbi jos meninio gyvenimo dalis. Vienaame interviu⁸ ji prisipažino, kad jau vidurinėje mokykloje kartu su piešiniais sukūrė eilėraščių rinkinį, o į vaizduojamuosius menus visą dėmesį sutelkė tik pasirinkusi studijas. Tačiau vėliau ji suprato, kad negalėtų nupiešti žmonių taip, kaip norėtų, bet užtat galėtų juos apibūdinti žodžiais⁹. Galbūt todėl susitikimo su poete metu¹⁰ profesorius Luigis Marinellis paminėjo jos „tapybišką žvilgsnį“ ir polinkį kadruoti – labai ryškius jos poezijoje elementus, pabrėžiančius simbolizmą, t. y. gebėjimą daiktus, vaizdus ir situacijas paversti kažko kito simboliais. Gana aiški sąsaja su fotografija aptinkama trečiojo K. Dąbrowskos rinkinio „Laikas ir diafragma“ pavadinime, kuriame iš „ekspozicijos trikampio“ (diafragmos atvėrimas, ekspozicijos laikas, ISO jautrumas) pašalintas vienas elementas, t. y. gebėjimas sugerti šviesą, praeinančią pro diafragmą per nustatytą ekspozicijos laiką.

7 *Gotowość wyobraźni*, Bartłomiejo Majzelio interviu, «artPapier», 11/395 (01.06.2020). Prieinamas internetu: <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (prieiga: 2024 05 16).

8 K. Dąbrowska, *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, D. Gacek interviu programai “Sezon na Dwójkę”, Polskie Radio, 16.10.2013. Prieinamas internetu: <https://www.polskieradio.pl/8/402/artykul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-koscielskich-dowiedzialam-sie-z-smsa> (prieiga: 2024 05 16).

9 *Ibidem*.

10 Susitikimas įvyko 2024 m. kovo 18 d. Romos universitete „Sapienza“.

M. Lebdos jautrumas, parentas artumu ir materialumu, grindžiamas tam tikru ypatingu prisirišimu prie detalių, būdingu žmonėms, užaugusiems gamtos artumoje, kurie išstisus popietes gali ieškoti keturlapio dobilo ir neiįprastų formų akmenų, mėgsta panardinti rankas į žemę, purvą, ledinį upės vandenį. Kita vertus, K. Dąbrowskos jautrumas yra labiau kontempliatyvus, jame išlaikomas ir stebėtojos atstumas: nenori kištis į tai, kas patraukia jos dėmesį, bet kartu trokšta priešais akis matyti visą vaizdą. Taip įsivaizduojame K. Dąbrowską, fotografuojančią narunl¹¹ ir perkeliančią garsą į popierių, kaip tai daroma knygoje „Garso takeliai“, iš kurios čia cituojamas eilėraštis „Guangxiao šventovė“ (*Świątynia Guangxiao*). Tokią mes ją regime Dailės akademijoje, žiūrinčią į savo objektus iš už baltos drobės. Štai paskaitykime įžangines knygos „Baltos kėdės“ eilutes:

Iš kur turėčiau pažvelgti, kad tave pamatyčiau?
Iš arti ar iš toli? Ir iš kurio laiko?
Kai atsitraukiu, bandydama tave apkabinti
nuo galvos iki kojų, kaip paveikslą ant molberto,
jaučiu, kad tai tu mane apkabini,
keiti, pridedi ir atimi spalvą¹².

Tame pačame leidinyje, eilėraštyje ironišku pavadinimu „Distancija“ (*Dystans*), lyrinis „aš“ pakliūva po traukinium, kai ji, tarsi botanikas ieškantis augalų, keliauja buvusios meilės takais. K. Dąbrowska prisipažįsta¹³, kad nutolimas yra strategija, kurią ji naudoja norėdama atnaujinti savo požiūrį į tai, kas artima. Dėl to poetė taip mėgsta keliones ir jų vaizdus piešia savo eilėraščiuose „Etna“, „Pasveikinimas“, „Guangxiao šventovė“, „Gimimo diena“ (*Etna, Powitanie, Świątynia Guangxiao, Urodziny*).

- 11 Poetės Facebook paskyroje galima pamatyti jos darytas šių paukščių nuotraukas. Pati Dąbrowska 2024 m. kovo 18 d. Sapienzoje vykusio susitikimo metu pasakojo, kad jos motina yra biologė, besispecializuojanti ornitologijoje.
- 12 K. Dąbrowska, *Białe krzesła*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPICAK), Poznań 2012, p. 5.
- 13 K. Dąbrowska (pokalbyje su D. Gaceku), *O Nagrodzie Kościeliskich dowiedziałam się z sms-a....*, op. cit.

Apibendrinant galima teigti, kad šiame rinkinyje publikuojamus eilėraščius sieja ryškus fotografinis jautrumas, kurį neabejotinai lėmė abiejų poečių nueitas meninių paieškų kelias. M. Lebdos pritraukimai ir stambūs planai puikiai dera su K. Dąbrowskos distancija ir kadravimu. Viename iš savo mokslinių straipsnių M. Lebda kalbėjo būtent apie poezijos ir fotografijos santykį, pasitelkdama distancijos sąvoką poetikoms išskirti. Sąvoką „iš arti“ ji sieja su eilėrašciais, turinčiais intymų, šeimyninį kontekstą, kaip „Uckermerkerių sapnai“, o pasitraipoje, skirtoje poezijai „iš toli“, be kita ko, ji cituoja du eilėraščius iš Piotro Matywieckio (1943), kuris buvo savotiškas K. Dąbrowskos „maestro“, knygos „Oras ir juoduma“ (*Powietrze i czerń*, 1943). M. Lebda svarsto ekfrazės klausimą poezijoje, distancijos, kuri, jos požiūriu, reikalinga, pavyzdžiui, garsiajame Wisławos Szymborskos eilėraštyje „Rugsėjo 11 dienos nuotrauka“ (*Fotografia z 11 września*). Taigi Lebda mokslininkė galėtų užmegzti dialogą su Lebda poete ir pasakyti jai, kad „poetinės kalbos ir fotografijos kalbos vaizdingumas pasipildo tarpusavyje“¹⁴ ir kad „fotografija ir poezija sustiprina ir įkvepia viena kitą“¹⁵.

Rolandas Barthesas apibrėžė *punctum* kaip kažką, kas iškyla iš scenos ir tiesiogiai paveikia žiūrovą, kas gali būti suvokiama ne analizės, o atminties dėka. Labai dažnai *punctum* yra tiesiog detalė, tačiau ji tarsi apima visą vaizdą. Tai nėra menininko sąmoningai pridėta detalė, tačiau ji įrodo jo buvimą, jo negalėjimą šios detalės ignoruoti¹⁶. Tad, mums nelieka nieko kito, kaip tik skaityti M. Lebdos ir K. Dąbrowskos eilėraščius, ieškant detalių, kurių negalima ignoruoti ir kurios yra mūsų pasaulio pažinimo ir žavėjimosi menu, šiuo atveju poezija, pagrindas.

Serena Buti

14 «wyobrażeniowość poezji jest komplementarna z wyobrażeniowością fotografią». M. Lebda, Poezja wobec fotografii, „*Poezja polska po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*”, T. Dalasiński, A. M. Szwagrzyk, P. Tański red., Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015, psl. 179.

15 *Ibidem*, psl. 192.

16 R. Barthes, *Camera Lucida. Reflections on Photography*, R. Howardo vertimas, Hill and Wang, New York 1981, *passim*.

Bibliografija

- Dąbrowska, K., *Białe krzesła*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2012.
- Dąbrowska, K., *Biuro podróży*, Zielona Sowa, Krokua 2006.
- Dąbrowska, K., *Czas i przesłona*, Znak, Krokua 2014.
- Dąbrowska, K., *La faccia del mio vicino*, Leonardo Masi vertimas į italų k., Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2017.
- Dąbrowska, K., *Miasto z indu*, Wydawnictwo a5, Krokua 2022.
- Dąbrowska K., *Ścieżki dźwiękowe*, Wydawnictwo a5, Krokua 2018.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2021.
- Lebda, M., *Mer de Glace*, Lindos Del Sarto vertimas į italų k., Valigie Rosse, Vecchiano (Pisa) 2024.
- Lebda, M. *Sny uckermärkerów*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (WBPiCAK), Poznań 2018.
- Barthes, R., *Camera Lucida. Reflections on Photography*, R. Howardo vertimas, Hill and Wang, New York 1981.
- Carls, A-C., *Tideline by Krystyna Dąbrowska*, «World Literature Today» (09.2022). <https://www.worldliteraturetoday.org/2022/september/tideline-krystyna-dabrowska> (prieiga: 16.05.2024).
- Ciccarini, M., “...qualcosa gli ha tolto le forze e velato gli occhi”: la malattia tra critica letteraria, terapia e poesia in Małgorzata Lebda, «pl.it | rassegna italiana di argomenti polacchi» 12 (2021), psl. 75–91.
- Dąbrowska, K., *O Nagrodzie Kościelskich dowiedziałam się z sms-a...*, D. Gacek interviu programai “Sezon na Dwójkę”, Polskie Radio, 16.10.2013. Prieinamas internetu: <https://www.polskieradio.pl/8/402/artukul/956491,krystyna-dabrowska-o-nagrodzie-koscielskich-dowiedzialam-sie-z-smsa> (prieiga: 16.05.2024).
- Lebda, M., *Gotowość wyobraźni*, interviu davė Bartłomiej Majzel, «artPapier» 11/395 (01.06.2020). Prieinamas internetu: <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=395&artykul=7921> (prieiga: 16.05.2024).
- Lebda, M., *Mówiłem do was jak do zwierząt*, interviu davė Aleksandra Byrska, Piotr Jemioło, «Fragile», 2 (2016), psl. 74–79.

- Lebda, M., *Poezja wobec fotografii*, in *Poezja polska po roku 2000: diagnozy, problemy, interpretacje*, T. Dalasiński, A. M. Szwagrzyk, P. Tański red., Instytut Literatury Polskiej UMK, Toruń 2015, psł. 177–193.
- Poetinis Druskininkų rудuo / Druskininkų Poetic Fall*, P. Mikėnaitė, R. Užgiris red., Vilnius, Leidykla VAGA, 2022.
- Skurtys, J., *Dlaczego nie ocala? – czyli gdybym zdążył napisać podsumowanie roku 2020 (cz. II)*, «Mały Format», 04–06 (2021). Prieinamas internetu: <https://malyformat.com/2021/07/dlaczego-ocala-czyli-gdybym-zdazyl-napisac-podsumowanie-roku-2020-cz-ii/> (prieiga: 16.05.2024).

Vertimas: Marta Chmielevska, Birutė Mikalonienė

Krystyna Dąbrowska

Biuro podróży

Бюро подорожей

Tego dnia nie starczyło piasku

Tego dnia nie starczyło piasku
na wysypanie oblodzonych ulic.
Starzy ludzie rozbijali klepsydry.
Emigranci, upadając co chwila na swoich zdartych zelówkach
wytrząsali z woreczków garstki rodzinnej ziemi.
Potem już każdy skrzętnie zbierał wióry, drobny gruz
wszystko, co się komu w życiu pokruszyło, owijano w papier
i wynoszono na mróz, i oprószano chodniki i jezdnie
aż przykryła je bura miazga.
A kiedy wciąż było ślisko
zaczęto łamać to, co wydawało się niezłomne
młócić to, co nie miało w sobie ziarna
tłuc nietłukące się szkło.
I tak zmielono całe miasto.
Lecz ślizgawica nie ustępowała.
Jedni przycupnęli na tej lodowej pustyni.
Inni próbują iść:
ktoś rozpostarł pod nogami łąkę
zobaczoną raz z okna pociągu
ktoś wyścielił sobie drogę szpitalnym korytarzem
ktoś jakby brodził w rzece.
Ta kobieta bierze pod rękę mężczyznę, który odszedł.
Ta wędruje boso: podeszwy jej stóp są grube i szorstkie.
A tam – łyżwiarz? Ciemna figurka szusuje po bruzdach i muldach
jak po gładkim jeziorze.

Того дня не вистачило піску

Того дня не вистачило піску,
щоб посипати крижані вулиці.
Старі люди розбивали пісочні годинники.
Емігранти, раз у раз падаючи на своїх зношених підшвах,
витушували з торбинок жмені рідної землі.
Потім кожен ретельно збирав стружки, дрібні уламки,
все, що розсипалося в житті, загортав у папір
і виносив на мороз, і посипав тротуари й дороги,
поки не вкрила їх коричнева м'якоть.
А коли далі було ще слизько,
починали ламати те, що здавалося неламким,
молотити те, в чому не було зерна,
бити небитке скло.
І так перемололи все місто.
Але ожеледиця не минала.
Одні знерухоміли в цій крижаній пустелі.
Інші намагалися йти:
хтось розстелив під ногами луг,
який колись бачив з вікна поїзда,
хтось простелив собі шлях лікарняним коридором,
хтось, здається, брів річкою.
Ця жінка тримає за руку чоловіка, який відійшов.
Ця блукає босоніж: підшви її ніг товсті й шорсткі.
А там – фігурист? Темна постать ковзає по борознах і горбах,
як по гладенькому озеру

Аліна Демусь (Alina Demus)

Krystyna Dąbrowska

Białe krzesła

Sedie bianche

Білі крісла

Baltos kėdės

Miasto umarłych

Na sznurach rozciągniętych między nagrobkami
kobieta wiesza świeżo upraną bieliznę.
Podnosi ręce jak w niemym lamencie,
żeby przypiąć klamerką majtki czy koszulę.
Halki, prześcieradła tańczą wśród kamieni.
Wokół mauzolea, w których żyją ludzie:
sublokatorzy umarłych i stróże ich spokoju.
Wszędzie tupot dzieci,
grają w piłkę, groby to ich bramki.
Matka woła je na obiad, a jej głos
miesza się z trwającą w kaplicy modlitwą.
Słońce. Kurz pustyni. Bielizna schnie szybko,
wiejąc resztką wilgoci na cmentarną ziemię.
Przed drzwiami mauzoleów sąsiedzi przy herbacie,
spędzają popołudnia w skąpym cieniu grobów,
przywiązani do nich tak jak sznury z praniem.

Місто мертвих

На шнурках, натягнутих поміж надгробків
жінка розвішує щойно випрану білизну.
Вона піднімає руки, ніби в мовчазному голосінні,
щоб пристебнути трусики чи сорочку.
Серед каміння танцюють спідниці, простирадла.
Навколо мавзолеїв, в яких живуть люди:
суборендарі мертвих і охоронці їхнього спокою.
Скрізь тупіт дітей,
вони грають у м'яча, могили – їхні цілі.
Мати кличе їх на вечерю, і її голос
змішується з молитвою, що звучить у каплиці.
Сонце. Пил пустелі. Білизна швидко сохне,
здуваючи залишки вологи на цвинтарну землю.
За дверима мавзолеїв сусіди за чаєм
проводять полудень у мізерній тіні могил,
прив'язані до них, як шнури до білизни.

Юлія Шнит (Yuliia Shnyt)

Mirusiųjų miestas

Ant ištemptų tarp antkapių virvių
moteris kabina ką tik išskalbtus baltinius.
Pakelia rankas, lyg be garso raudotų,
kad prisegtų kelnaites ar marškinius.
Pasijoniai, paklodės šoka tarp akmenų.
Aplink mauzoliejai, kuriuose gyvena žmonės:
mirusiųjų įnamiai ir jų ramybės sargai.
Visur girdimas vaikų trepsėjimas,
jie žaidžia futbolą, kapai tai jų varteliai.
Motina juos šaukia pietų, o jos balsas
maišosi su koplyčioje vykstančia malda.
Saulė. Dykumos dulkės. Baltiniai džiūsta greitai,
skleisdami drėgmės likučius ant kapinių žemės.
Prie mauzoliejų durų kaimynai geria arbatą,
leidžia popietes šykščiamė kapų pavėsyje,
prisirišę prie jų kaip skalbinių virvės.

Beata Gulbicka

Orszak

Dlaczego bieżną? Jakby z rannym na noszach,
a nie z przykrytą barwnym dywanem trumną.
Jakby pędzili po ratunek, jakby się paliło –
nie jakby zgasło czyjeś życie.

Na przekór skrzyni na ich barkach
leczą jak wiatr, są pulsem krwi, oddechem.
Może, biegnąc z innymi, każdy z nich biegnie
do własnej mety.

Chcą jak najszybciej odprowadzić
zmarłego na drugą stronę?
By zapewnić mu spokój,
wpadają na cmentarz jak tabun koni.

Il corteo

Perché corrono? Come se portassero un ferito in barella,
non una bara coperta da un panno colorato.
Come se corressero in cerca di aiuto, come se ci fosse un incendio –
non come si fosse spenta la vita di qualcuno.
Malgrado la bara sulle spalle
corrono che sembrano il vento, sono battito sanguigno, respiro.
Forse, correndo con gli altri, ognuno corre
verso la propria meta.
Vogliono scortare prima possibile
il morto nell'aldilà?
Per garantirgli la pace,
irrompono al cimitero come un branco di cavalli.

Lida Ricci

Процесія

Чому вони біжать? Немов з пораненим на ношах,
а не з труною із барвистим килимком.
Немов спішать на порятунок, немов горить –
але не так, немов чиєсь життя вже згасло.
І попри домовину на плечах,
Летять, як вітер, вдих чи видих, пульс у крові.
А може, біжучи за іншим, кожен біжить
до власної мети.
Хочуть швидше провести
мерця на той бік?
Щоб дати йому спокій,
вриваються на цвинтар, немов табун коней.

Валерія Мельник (Valeriia Melnyk)

Procesija

Kodėl jie bėga? Tarsi neštų sužeistąjį ant neštuvų,
o ne spalvingu kilimu padengtą karstą.
Tarsi skubėtų pagalbos, tarsi tai degtų –
o ne lyg kažkieno gyvybė būtų užgesusi.
Nepaisant dėžės ant pečių
lekia kaip vėjas, pulsuoja krauju, kvėpavimu.
Galbūt, bėgdamas su kitais, kiekvienas iš jų bėga
iki savo finišo.
Jie nori kuo greičiau išlydėti
mirusįjį anapus?
Kad užtikrintų jam ramybę,
įsiveržia į kapines tarsi pulkas arklių.

Justyna Tankeliun

***

Ciepło i chłód, wiara i wątpienie
kłócą się we mnie jak Słońce i Księżyc o Ziemię.
Słońce uparcie okrągłe, Księżyc niedowarzony,
ciągną pokrowiec mórż każde w swoją stronę,
a woda waha się – powiedzieć tak
światłu nocy czy dnia?

Chyba że nagły promień połączy trójkę planet.
Księżyc w pełni lub w nowiu – żadnej połowiczności –
ustawi się ze Słońcem i Ziemią na osi,
dwaj rywale zjednoczą siły przyciągania –
oddech jest wtedy najgłębszy, rośnie najwyższa fala.

***

Caldo e freddo, fede e dubbio
litigano dentro di me come il Sole e la Luna per la Terra.
Il Sole cocciutamente rotondo, la Luna incompleta,
tirano ciascuno a sé la fodera dei mari,
e l'acqua non sa – se dire sì –
alla luce del giorno o della notte?

A meno che un raggio improvviso non unisca i tre pianeti.
La Luna piena o nuova – in nessuna delle sue fasi –
si metterà sull'asse insieme al Sole e alla Terra
i due rivali uniranno le loro forze di attrazione –
il respiro in quel momento è il più profondo, cresce l'onda più alta.

Giulia Trinca

***

Тепло і холод, віра і вагання
сперечаються в мені, як Сонце і Місяць про Землю.
Сонце вперто кругле, Місяць сирий,
тягнуть покров морів кожен у свій бік,
а вода вагається – розповісти це
світлу ночі чи дня ?

Хіба що нахабний промінь поєднає трійку планет.
Місяць повний або молодик – жодної половинності –
стає з Сонцем і Землею на осі,
два суперники з'єднують сили притягання –
подих стає найглибшим, росте найвища хвиля.

Андрій Радюк (Andrii Radiuk)

Krystyna Dąbrowska

Czas i przeszłona

Tempo e diaframma

Час і діафрагма

Laikas ir diafragma

Powitanie

Może powinniśmy właśnie tak się witać:
jak tamci dwaj w przydrożnym barze w Gruzji.
Jeden wszedł, drugi wstał, schylili lekko głowy
i pamiętasz, jak dotknęli się czołami?
Nie uścisk dłoni czy klepięcie w ramię,
tylko czoło do czoła, jakby się sobie kłaniali
a zarazem się bodli.
Może powinniśmy właśnie tak się bóść
na powitanie naszych rogatych dusz.
Rogatych i dotkliwych: przez skórę na skroni
przeływałyby w siebie, jak przepływa puls.

Il saluto

Forse è così che dovremmo salutarci:
come quei due in quella locanda in Georgia.
Uno entrò, l'altro si alzò, leggermente chinaronò il capo
e ricordi come si sfiorarono le fronti?
Non una stretta di mano né una pacca sulla spalla,
solo la fronte sulla fronte, come in un inchino
ma pronti a cozzarsi.
Infatti forse dovremmo cozzarci così
per accogliere le nostre anime ribelli
bicorni e tormentose: attraverso la pelle della tempia
potrebbero confluire come fluisce il sangue.

Przemysław Wiśniewski

Привітання

Може ми повинні саме так вітатися:
як ті двоє в придорожньому барі в Грузії.
Один увійшов, другий підвівся, нахилили легко голови,
і пам'ятаєш, як доторкнулися чолом?
Не рукостискання чи плескання по плечу,
лише чоло до чола, немов вони вклонялися одне одному
і в той же час протистояли.
Може, ми повинні саме так битися,
вітаючись нашими рогатими душами.
Рогатими і чутливими: через шкіру на скронях
перетікали б одне в одного, як протікає пульс.

Ірина Волочнюк (Iryna Volochniuk)

Etna

Mówisz: trzeba wejść na Etnę,
żeby zobaczyć pożegnanie z matką.
Idziemy krętym szlakiem turystycznych dżipów
wśród hałd szarej, czarnej, błękitnawej lawy,
zbierasz z pobocza kamyki,
jakbyś znajdował jej ślady.
Taki właśnie pejzaż mi się śnił:
wspinała się po żwirze, gruzie skalnym,
teraz widzę: tamto gołoborze to był stok wulkanu.
Odbijamy od drogi. Stopy grzęzną w pyłe.
Gdzieś gdzieś świeci strzęp śniegu. Coraz zimniej.
Smugi dymu z kraterów mieszają się z chmurami,
wspomnienie z tym, co przed nami.
Nie byłem przy jej śmierci. Dopiero ten sen.
Jakby chciała, żebym mógł ją odprowadzić.
Zanim znikła za granią, odwróciła się do mnie
z gestem dłoni, który mówił: nie smuć się.
Wąską ścieżką wchodzimy na krawędź krateru.
Wyszczerbiona, parująca misa.
Przystajesz i sięgasz zgrabiałymi palcami
po jeszcze jeden kamyk.

Etna

Mi dici: *bisogna salire sull'Etna,
per vedere l'addio con la madre.*

Camminiamo lungo il sentiero tortuoso delle jeep dei turisti
tra cumuli grigi, neri, di lava bluastro,
raccogli i ciottoli dal lato,
come se trovassi le tracce di lei.

*Proprio un paesaggio del genere ho sognato:
si arrampicava sulla ghiaia, sulle macerie rocciose,
adesso vedo: quella distesa di pietre era il pendio del vulcano.*

Cambiamo strada. I piedi affondano nella polvere.
Qui e lì luccica un brandello di neve. Fa sempre più freddo.
Scie di fumo dai crateri si mescolano alle nuvole,
il ricordo a ciò che c'è davanti a noi.

*Non ero presente alla sua morte. Poi quel sogno.
Come se volesse che l'accompagnassi.*

*Prima che sparisse dietro il bordo, si girò verso di me
con con il gesto della mano che diceva: non essere triste.*

Lungo il sentiero stretto saliamo sull'orlo del cratere.
Scheggiata ciotola fumante.

Ti fermi e con le dita intrizzate raccogli
un altro sassolino.

Elisabetta di Marzio Zavaglio

Етна

Кажеш: *варто піднятись на Етну,
аби побачити прощання із матір'ю.*
Тож ми бредемо звивистою стежкою туристичних джипів
посеред потоків сірої, чорної, блакитнавої лави,
ти збираєш камінці на узбіччі,
наче знаходиш її сліди.
*Ось такий пейзаж мені снився:
вона піднімалась крізь гравій, кам'яні уламки,
тепер я бачу: те громаддя брил було схилом вулкана.*
Звертаємо з дороги. Ноги грузнуть у купі пилу.
Де-не-де полискують латки снігу. Стає холодніше.
Кратерний дим змішується з хмарами,
як спогад – з тим, що перед нами.
*Я не бачив, як вона помирала. Лише цей сон.
Ніби бажала, щоб я її провів востаннє.
Та перш ніж зникнути, вона обернулась до мене
і жестом руки промовила: не засмучуйся.*
Вузькою стежкою ступаємо на край кратеру.
Надщерблена, паруюча миска.
Зупиняєшся і тягнешся незграбними пальцями
по ще один камінець.

Ірина Боднарчук (Iryna Bodnarchuk)

*** [*Nie umiem mówić my*]

Nie umiem mówić *my*, chyba że *my*
to myślnik między *ja* i *ty*,
który przewodzi iskrę, a czasami
jest przeciąganiem liny.

Nie umiem pisać *my*, chyba że *my*
to nawias dla nas dwojga, pokój, w którym śpimy,
z którego próbujemy wypędzić szerszenia.

Chyba że *my* to czworo naszych oczu:
śledzą, jak szerszeń chrobocze w kloszu lampy,
brązowy, w złote pręgi, zobacz, jaki piękny.

Nie umiem wpisać się w *my* większe
niż brzęczące, skrzydłami rysowane kręgi
wokół ciebie i mnie, które się przenikają
i rosną od nas, wędrują coraz dalej.

*** [Я не вмію казати ми]

Я не вмію казати *ми*, хіба що *ми* –
це тире, між я і *ти*,
в якому пробігає іскра, а часом
є перетягуванням канату.
Я не вмію писати *ми*, хіба що *ми* –
це дужки для нас двох, кімната, в якій *ми* спимо,
з якої *ми* намагаємося вигнати шершня.
Хіба що *ми* – це чотири наших ока:
вони стежать за тим, як дзижчить шершень у плафоні,
коричневий, посмугований золотом, – глянь, який гарний.
Я не вмію вписати себе в *ми* більше,
ніж у ці кола, змальовані бринінням крил
навколо нас з тобою, що нас пронизують
і віддаляються від нас, мандруючи все далі й далі.

Аліна Музичук (Alina Muzychuk)

Rzeczy osobiste

Na balkonie wietrzy się pościel.
Już nie jej pościel.
Na już nie jej balkonie.
Najdelikatniejsze pierzyny jej mamy.
Która jest w obozie.
Cała rodzina jest w obozie
oprócz niej, ona może patrzeć na swój balkon,
już nie swój, w nie swoim domu.
Zajętym przez niemieckiego oficera.
I jego polską kochankę.
Która stoi przed nią w przedpokoju
i kręci głową.
– Oddam pani osobiste drobiazgi,
ale pościel zostaje.
Ciesz się dziecko, że nie było cię w mieszkaniu,
kiedy wszystkich aresztowali,
i że pozwoliłam ci tu przyjść
i wychodzisz stąd cała

Особисті речі

На балконі сушиться постільна білизна.
Вже не її постільна білизна.
На вже не її балконі.
Найніжніші перини її мами.
Котра в таборі.
Вся сім'я в таборі,
крім неї, вона може дивитися на свій балкон,
вже не свій, не у своєму будинку.
Зайнятий німецьким офіцером.
І його польською коханкою.
Яка стоїть перед нею в коридорі
і хитає головою.
– Я поверну Вам особисті дрібнички,
але постіль залишаю.
Радуйся, дитино, що тебе не було в квартирі,
коли всіх арештували,
і що я дозволила тобі прийти сюди
і що виходиш звідси ціла.

Каріна Дудай (Karina Dudai)

Krystyna Dąbrowska

Ścieżki dźwiękowe

Colonne sonore

Звукові доріжки

Garso takeliai

Kołysanka

Śpij, to tylko dzwony.
Nie musisz troszczyć się o dzwony.
To tylko bicie dzwonów z kościoła naprzeciwno.
Nie musisz zrywać się do dzwonów,
karmić, uspokajając
małych dzwonów, którym wyrzynają się mleczaki.
To tylko dzwony, śpij. Śpij mocno,
nie jak zwierzę łowiące każdy szmer.
Nie musisz martwić się o stare, kruche dzwony,
ich słabe serca z migotaniem przedsionków.
To tylko dzwony z kościoła naprzeciwno
zaokrąglają godziny swoim graniem.
To dzwony jednym dźwięcznym ciosem
rozłamują godziny na pół.
Śpij, to tylko one,
a nie ostatni dzwonek w twojej głowie.

Колискова

Спи, це просто дзвони.
Тобі не потрібно турбуватися про дзвони.
Це просто голос дзвонів із церкви навпроти.
Не мусиш зриватись під дзвони,
годувати, заспокоювати
маленькі дзвіночки, у яких прорізуються молочні зубчики.
Це просто дзвони, спи. Міцно спи,
а не як звірі, що вловлюють кожен порух.
Не мусиш турбуватися про старі, крихкі дзвони,
про їхні слабкі серця з передсердним трепетом.
Це лише дзвони з церкви навпроти
заповнюють години своєю грою.
Дзвони одним дзвінком ударом
розбивають години навпіл.
Спи, це тільки вони,
а не останній дзвоник у твоїй голові.

Дарія Кійко (Dariia Kiiko)

Lopšinė

Miegok, tai tik varpai.
Nereikia rūpintis varpais.
Tai tiktai varpų dūžiai iš priešais esančios bažnyčios.
Nereikia keltis dėl varpų,
maitinti, raminti
mažų varpų su besikalančiais pieniniais dantukais.
Tai tik varpai, miegok. Miegok ramiai,
ne kaip gyvūnas, jaučiantis kiekvieną šnaresį.
Nereikia jaudintis dėl senų, trapių varpų,
dėl jų silpnų širdžių su prieširdžių virpėjimu.
Tai tik varpai iš priešais esančios bažnyčios
suapvalina valandas savo grojimu.
Tai varpai vienu skambiu smūgiu
dalina valandas per pusę.
Miegok, tai tiktai jie,
o ne skambutis paskutinis tavo galvoje.

Karolina Bartoško

Znalezisko

Przybity
do muzealnej ściany
średniowieczny tors Odkupiciela –

odkupiony
od chłopskiej rodziny w Owernii
do której trafił z pobliskiego opactwa:

ubierali go w dziury i wiart,
miał kapelusz na brakującej głowie

i latami gwizdał sobie w polu
jako strach na wróble

Знахідка

Прибитий
до стіни музею
середньовічний торс Спасителя –

викуплений
у селянської родини в Оверні
до якої потрапив із сусіднього абатства:

одягали його в діри та вітер
мав капелюх на відсутній голові

і роками свистів собі в полі
мов опудало

Любов Лисюк (Liubov Lysiuk)

Świątynia Guangxiao

Podwórze. Mokną
stosy rudych dachówek.
Każda pokryta
pismem. To listy,
mówi Mia, do Boga.

W dach nad głową głucho
bębni deszcz.

Il tempio Guangxiao

In cortile. Si bagnano
pile di tegole rosse.
Su ognuna c'è scritto qualcosa.
Sono lettere,
dice Mia, a Dio.

Sul tetto, tamburella il suono ovattato
della pioggia.

Kacper Jodkowski

Святиня Гуансяо

Подвір'я. Мокнуть
стоси рудих дахівок.
Кожна вкрита
літерами. То листи,
каже Мія, до Бога.

В дах над головою глухо
бубонить дощ.

Андрій Радюк (Andrii Radiuk)

Słowa w powietrzu

Pośrodku skweru stoisko z plikiem czystych kartek.
Na sznurku zapisane kartki, przypięte klamerkami
jak schnące, świeżo wywołane zdjęcia.
Brodaty młodzian kręci się przy plakacie
z hasłem ZBIERAM WASZE HISTORIE.
Nikogo nie zaczepia. Nie musi. Ludzie sami
podchodzą i czytają, siadają, piszą.

Dziecko o dinozaurach. Dziewczyna
po kilku próbach samobójczych o tym,
że nie ukrywa już blizn na nadgarstkach.
Inna o włączędze z muzyką w słuchawkach,
tak że wszystko jest pantomimą.
Czarny mężczyzna o poniżeniu.
Ktoś o chorobie. Zatrzymanej. Na razie.
Hinduska o tym, że miała aranżowane małżeństwo
i bardzo kocha męża, dorastali w różnych światach,
ale stworzyli wspólny.
Piszą, niektórzy pierwszy raz o sobie.
Jakby się nagle otwierali
przed obcym spotkanym w podróży.

Piszą anonimowo,
podpisują się własną historią.
Zbieracz tych opowieści zrobi z nich książkę, ale
zanim je przejrzy i przesieje, zanim
zatrzaśnie pod okładką, kołyszą się w powietrzu –

Слова в повітрі

Посеред площі – стенд з текою чистих аркушів.
На мотузці збережені аркуші, прищіплені прищіпками,
наче щойно проявлені фотографії, що сохнуть.
Бородатий молодий чоловік кружляє навколо плаката
з гаслом Я ЗБИРАЮ ВАШІ ІСТОРІЇ.
Він нікого не зачіпає. Він не мусить. Люди самі
підходять і читають, сідають, пишуть.

Дитина про динозаврів. Дівчинка
після кількох спроб самогубства,
що вона більше не приховує шрамів на зап'ястях.
Інша про волоцюгу з музикою в навушниках,
так що все навколо перетворюється на пантоміму.
Темношкірий чоловік про приниження.
Хтось про хворобу. Вилікувану. Поки що.
Індуска про те, що вона вийшла заміж за домовленістю
і дуже любить свого чоловіка, – вони вирости в різних світах,
але створили спільний.
Вони пишуть, дехто вперше про себе.
Ніби вони раптово відкриваються
незнайомцю, якого вони зустріли під час подорожі.

Вони пишуть анонімно,
підписуються власною історією.
Збирач цих історій зробить з них книгу, але
перед тим, як він перегляне та перебере їх, перед тим,
як він заховає їх під обкладинкою, вони погойдуються в повітрі –

Ганна Діхтярук (Hanna Dikhtiaruk)

Jeżeli siwe włosy

Jeżeli siwe włosy są białą flagą
wywieszoną pod obstrzałem czasu,
to dlaczego jej nitki,
które u kobiet w mojej rodzinie
pojawiają się już około dwudziestki,
krnąbrnie sterczą, nie idą
na układy z grzebieniem?

A jeżeli są jasnym płomieniem rebelii?
Objął głowę i ani jej się śni
gasić go bezpieczniejszym kolorem.

- Mamo, nie umrnij – powiedział syn przyjaciółki,
kiedy przestała się farbować.
- Bo ludzie z brązowymi włosami to będą
długo żyć, a ci z białymi zaraz umrną.

Ty mówisz do mnie: srebrny baranku.
Życzliwi orzekają: tumisiwizm.
Dla zięby, co tak ma, że zawsze wplata
białe elementy w ścianki gniazda,
mój siwy włos byłby budulcem
nie gorszym od skrawków brzozonej kory.

Якщо сивина

Якщо сивина – це білий прапор,
вивішений під ворожим вогнем часу,
то чому ж його нитки,
які у жінок в моїй родині
з'являються вже приблизно у двадцять,
непокірно кучерявляться та не йдуть
на угоду з гребінцем?

А якщо вони – яскраве полум'я бунту?
Охопили її голову, а вона і не мріє про те,
аби загасити його живішим кольором.

– Мамо, не вмирай – сказав син подруги,
коли вона перестала фарбуватися, –
бо люди з каштановим волоссям
житимуть довго, а ті, що посивіли, скоро помруть.

Ти називаєш мене: “Срібне ягнятко”.
Доброзичливі кажуть: нехайство.
Для зяблика, який завжди влітає
білі стрічки в стінки гнізда,
моя сивина була б будівельним матеріалом
не гіршим за шматочки березової кори.

Еліна Білошанка (Elina Biloshapka)

Konie

Z ruin miasta zalanego przez wulkan
zabrałam owoc drzewa *jicaro*.
Twarda brązowa kulka ze śladami zębów –
jakieś zwierzę próbowało ją rozgryźć.
Gdy potrząsnąć kulką, grzechocze.

Myślę o ludziach, których kiedyś coś zniszczyło.
Odbudowali się gdzie indziej, a na miejscu katastrofy
są dziś kamienie, chaszczce i pancerne
owoce *jicaro*.
Tylko pasące się swobodnie konie
potrafią rozbić kopytami
skorupę i uwolnić nasiona.

Коні

Я взяла плід дерева *хікаро*
з руїн міста, затопленого вулканом.
Тверда бронзова кулька зі слідами від зубів –
якась тварина намагалася її розгризти.
Коли потрясти кульку, вона брязкає.

Я думаю про людей, яких колись щось знищило.
Вони відбудувалися деінде,
і сьогодні на місці катастрофи –
каміння, кущі та броньовані
фрукти *хікаро*.
Тільки коні, що вільно пасуться,
можуть розбити копитами
шкаралупу і звільнити насіння.

Вікторія Панас (Viktoriiia Panas)

Arkliai

Iš ugnikalnio užtvindyto miesto griuvėsių
Paėmiau *jicaro* medžio vaisių.
Kietas rudas rutulys su dantų žymėmis –
kažkoks gyvūnas bandė jį perkąsti.
Pakračius rutulį, jis barška.

Galvoju apie žmones, kuriuos kažkada kažkas sunaikino.
Jie atsikūrė kitur, o nelaimės vietoje
šiandien akmenys, krūmai ir šarvuoti
jicaro vaisiai.
Tik laisvai besiganantys arkliai
gali kanopomis sutraiškyti
kevalą ir išlaisvinti sėklas.

Karolina Bartoško

Krystyna Dąbrowska

Miasto z indu

Città di indio

Місто з індію

Indžio miestas

Rozpaczulga

Znacie tę roślinę, rozpaczulgę?
Kiedy pożar zdusi już do szczętu
słowo ty (*tobie, z tobą, przez ciebie*),
dym pobudzi kiełkowanie jej nasion.
Kwiat ma ciężki jak czarna piwonia,
lecz opadłe płatki są lekkie.
Korzeniami sięga do początków
zakończonych historii.
Jej kolce kaleczą. Sok z liści,
okłady z nich i napar – leczą.
Od owoców można dostać torsji
lub się uzależnić. Zapomniane w kieszeni
zamienią się w grzechotki i będą wygrywać
przy każdym kroku desperacki rytm.
Rozpaczulgaulgarozpaczrozpaczulga.
Jej zapach drażni *ja*, ledwo zipiące.
Czekajcie, zaraz kichnie.
I trochę się otrząśnie.

Відчайдушка

Ви знаєте цю рослину, відчайдушку?
Коли пожежа випалить дощенту
слово ти (*тобі, з тобою, через тебе*),
розбудить проростання її насіння.
Квітка важка, як чорна півонія,
але опалі пелюстки легкі.
Корені сягають до початків
закінченої історії.
Її колючки ранять. Сік з листя,
компреси з них і настій – лікують.
Плоди можуть викликати блювоту
або залежність. Забуті у кишені,
вони перетворюються на гудзики, що будуть вигравати
при кожному кроці відчайдушний ритм.
Відчайдушкаушкавідчайвідчайдушка.
Її запах дратує моє я, що ледве дихає.
Зачекайте, скоро воно чхне.
І трохи прийде до тями.

Софія Рачинська (Sofia Rachynska)

Geliaguodžia

Ar pažįstama jums ši žolė: geliaguodžia?
Kai ugnis galutinai užgniauš
žodį tu (tau, su tavimi, per tave),
dūmai pažadins jos sėklų daigus.
Jos žiedas sunkus kaip juodo bijūno,
bet nukritę žiedlapiai lengvi.
Šaknimis ji siekia pradžios
užbaigtoje istorijoje.
Jos dygliai žeidžia. Lapų sultys,
iš jų daromi tvarsčiai ir nuoviras – gydo.
Vaisiai gali sukelti pykinimą
arba priklausomybę. Pamiršti kišenėje
pavirs barškučiais ir gros
desperatišką ritmą su kiekvienu žingsniu.
Geliaguodžiaguodžiageliaguodžia.
Jos kvapas dirgina aš, kuris vos laikosi.
Palaukite, tuoj čiaudės.
Ir šiek tiek atsigaus.

Beata Gulbicka

Urodziny

Facebook podaje, że dziś urodziny
obchodzi Otto, którego poznałam
na jednym z festiwalu literackich.
Miał wygląd starego schorowanego dziecka
i pisał poematy pełne abstrakcyjnej
troski o pokój na świecie.
W długich zbiorowych mejlach życzliwie wytykał
ekipie festiwalu jej niedociągnięcia,
od bałaganu w trakcie czytań
po niezdrowe menu. Spotkałam go później
niespodziewanie w Berlinie – podwyższył frekwencję
na moim wieczorze autorskim. Wyczekał
do końca, podszedł i wypunktował wszystkie
niedociągnięcia mojego występu. Z grzeczności,
której w sobie nie znoszę, następnego dnia
wypiłam z nim kawę w jego przydomowej knajpce,
gdzie, jak powiedział, nawet osłabiony chemią
lubi pracować albo po prostu siedzieć.
Był w szortach. Lewa noga chuda,
prawa spuchnięta jak baobab.

Facebook przypomina o jego urodzinach.
Znajomi piszą: sto lat!
Otto od roku nie żyje.

Compleanno

Facebook ricorda che oggi è il compleanno
di Otto, che ho conosciuto
a un festival letterario.
Aveva l'aspetto di un anziano bambino malato
e scriveva poesie piene di astratta
preoccupazione per la pace nel mondo.
In lunghe e-mail collettive, evidenziava con garbo
le imprecisioni dello staff del festival,
dalla confusione durante le letture
al menù poco salutare. L'ho incontrato di nuovo,
inaspettatamente, a Berlino – aumentava il pubblico
alla mia serata d'autore. Ha atteso
fino alla fine, si è avvicinato e ha puntualizzato tutte
le imperfezioni della mia performance. Per gentilezza,
che di me detesto, il giorno seguente
ho preso un caffè con lui nel pub sotto casa sua,
dove, come disse, anche se indebolito dalla chemio,
gli piaceva lavorare o semplicemente stare seduto.
Era in calzoncini. La gamba sinistra era magra,
quella destra gonfia come un baobab.

Facebook ricorda che è il suo compleanno.
I conoscenti scrivono: tanti auguri!
Otto è morto da un anno.

Karolina Wiktorja Barnas

День народження

Фейсбук нагадує, що сьогодні день народження
Отто, з яким я познайомилася
на одному з літературних фестивалів.
Він мав вигляд старої хворобливої дитини
і писав вірші, сповнені абстрактного
переживання за мир у всьому світі.
У довгих колективних електронних листах він люб'язно вказував
фестивальній команді на її недоліки,
від безладу під час читання
до нездорового меню. Я зустрілася з ним пізніше,
несподівано в Берліні – він був серед відвідувачів
мого авторського вечора. Дочекавшись
закінчення, він підійшов і вказав на всі
недоліки мого виступу. Із ввічливості,
яку я в собі ненавиджу, наступного дня
я випила з ним кави в барі біля його дому,
де, за його словами, навіть ослаблений хімією
він любить працювати або просто сидіти.
Він був у шортах. Ліва нога худа,
а права розпухла, як баобаб.

Фейсбук нагадує про його день народження.
Знайомі вітають: Многая літа!
Отто вже рік як помер.

Ганна Діхтярук (Hanna Dikhtiaruk)

Wagon ciszy

Gdyby pokazać tę historię jako pociąg
(jej początek – lokomotywa,
dalej lata – etapy – wagony),
to na końcu składu byłaby strefa ciszy.
Zadbaliśmy oboje, by pomału
zapełniły się w niej wszystkie miejsca.
Tam zwinęła się w kłębek muzyka,
do której kiedyś tańczyliśmy.
Tam wstawiłam worki z grochem,
gdy po raz enty odbił się od ściany.
I tam zimną na stacji szpital
wpełznął cień choroby.
Zajął półki bagażowe i fotele,
zasnuł okna, zablokował drzwi.
Tak myślałam. Nie zauważyłam,
jak pod jego osłoną do wagonu ciszy
wprowadzasz inną kobietę.

Вагон тиші

Якщо цю історію показати як потяг
(її початок – локомотив,
далі роки – етапи – вагони),
то на кінці потягу була б зона тиші.
Ми обидва дбали про те,
щоб помалу заповнити всі місця.
Там у клубок згорнулась музика,
під яку ми колись танцювали.
Там я поставила мішки з горохом,
щоб він укотре бився об стіну.
І там узимку на станції шпиталь
підкралася тінь хвороби.
Вона зайняла полиці для багажу і сидіння,
завісила вікна, заблокувала двері.
Я так собі думала. І не помітила,
як під її прикриттям до вагону тиші
ти вводиш іншу жінку.

Ірина Котушко (Iryna Kotushko)

Duch lasu

Dałam się oszukać jak wędrowcy, którzy tropią ducha lasu.
Idą po jego śladach nie wiedząc, że ma stopy odwrócone na wspak.
Szukają go na północy, a on jest na południu.
Wspinają się za nim na wzgórze, a on znika w dolinie.
Chcą go zmęczyć długim marszem, a sami, ledwo dysząc,
zatrzymują się i kręcą w kółko tam, skąd wyruszył.

Gdyby to był kapryśny duch lasu, gdyby on wyprowadził mnie w pole.
Gdyby trik był jak z groźnej baśni: ślady stóp odwróconych na wspak.
Ale to byłeś ty. Twoje zwyczajne słowa, małe gry,
znane nam obojgu aż za dobrze. Najbardziej zdradliwy las.

Дух лісу

Я дозволила себе ошукати, як мандрівники, які вивчають дух лісу.
Ідуть за його слідами, не знаючи, що його стопи обернені навпаки.
Шукають його на півночі, а він на півдні.
Пнуться за ним на узгір'я, а він зникає в долині.
Хочуть виснажити його довгим маршрутом, а самі, ледь дихаючи,
зупиняються і замикають коло там, звідки й вирушили.

Якби ж то був примхливий дух лісу, якби ж то він звів мене з розуму.
Якби ж то був хитрий трюк, ніби з жахливої казки: сліди стоп, обер-
нених навпаки.
Але це був ти. Твої звичайні слова, дрібні ігри,
нам відомі обом аж занадто добре. Найхитріший на світі ліс.

Юлія Кіндзерська (Yuliia Kindzerska)

Miško dvasia

Leidasi apgaunama kaip keliautojai, sekantys miško dievą.
Jie seka jo pėdsakais, nežinodami, kad jo pėdos nukreiptos atvirkščiai.
Ieško jo šiaurėje, o jis yra pietuose.
Lipa paskui jį į kalną, o jis dingsta slėnyje.
Nori jį nuvarginti ilgu žygiu, tačiau patys, vos kvėpuodami,
sustoja ir sukasi ratu ten, iš kur jis atėjo.

Jeigu tai būtų kaprizinga miško dvasia, jei ji būtų mane suklaidinusi.
Jei triukas būtų lyg iš baisios pasakos: pėdsakai pėdų, nukreiptų atvirkščiai.
Bet tai buvai tu. Tavo įprasti žodžiai, žaidimai,
mums abiem puikiai žinomi. Klastingiausias miškas.

Justyna Tankeliun

Echolokacja

Jeszcze długo po końcu wysyłał jej sygnały
jak ultradźwięki, którymi nietoperz namierza owada.
Trafiona, żądliła powietrze, a wtedy już ją miał.
To trwało, dopóki wreszcie nie spróbowała inaczej,
nie wiedząc, że tak robią wyćwiczone ćmy:
przeszyte piskiem nietoperza, natychmiast
składają skrzydła, spadają na ziemię, ratują życie.

Ехолокація

Ще довго після загибелі він посилав їй сигнали –
мов ультразвуки, якими кажан відстежує комах.
Попавшись, вжалила повітря, а тоді він вже її вполював.
Це тривало доти, поки врешті-решт не спробувала інакше,
не знаючи, що так роблять навчені молі:
пронизані пискотом кажана, негайно
складають крила, падають на землю, рятують життя.

Іванна Бончковська (Ivanna Bonchkovska)

Zdalny pocałunek

Z Sielc na Bielany
leci pocałunek
mimo kwarantanny.
Nie chroni go żaden ryszczunek,
maska ani przyłbica
czy szczelny kombinezon,
ale i tak na ulicach
nikogo nie ma, jeżdżą
nimi tylko patrole.
Jeden już go dogania.
Pocałunek slalomem
ucieka. Patrol w pościg.
– Zakaz przemieszczania
się! – policjanci żądają
dowodu tożsamości.
On znów czmycha jak zajęc,
zajączek puszczonej lusterkiem
w podróż dookoła świata
przez dziecko w domu zamknięte.
Pocałunku, płatku światła,
pędź z Sielc na Bielany –
uwaga, długie słowo –
niewylegitymowany,
a później inną drogą,
może ścieżką wzdłuż Wisły,
wracaj z Bielany na Sielce.
Tak konszachtują zmysły,
oczy, usta i ręce.

Дистанційний поцілунок

З Сельця на Беяни
летить поцілунок
через карантину тенети.
Не захищають його жодні обладунки –
ні маска, ні козирок,
ні щільний комбінезон.
Але й так на вулицях порожньо,
їздять там лише патрульні машини.
Один патруль за поцілунком женеться,
а той від нього слаломом тікає.
– Рух заборонено! – вслід поцілунку несеться,
посвідчення особи поліцейський вимагає.
Поцілунок знову втікає
у подорож навколо світу,
як сонячний зайчик, який люстерком пустила
замкнута в домі дитина.
Поцілунку! Промінчику світла,
лети з Сельця на Беяни!
Увага, тут довге слово –
нелегітимізований.
А потім іншою стежкою
вздовж Вісли
вертайся з Беян до Сельця.
Таким шляхом таємно сплітаються почуття,
очі, руки й уста.

Вероніка Новосад (Veronika Novosad)

Ukwiął i ryba klaun

Ryba klaun może żyć w symbiozie
z drapieżnym ukwiąłem tylko pod warunkiem,
że ma tę samą powłokę co on.
Jeżeli zachoruje lub zrani się i straci
swój niewidzialny pancerz,
parzydełka ukwiąłu ją zabiją.
A co, gdy cały świat się zmienia
w drapieżny ukwiął i przemykasz
wśród jego ramion jak ryba klaun, znieścacka
pozbawiona ochronnej powłoki.
Inni ludzie są parzydełkami.
A zarazem każdy jest, jak ty,
bezbronną rybą klaunem.

Актинія і риба-клоун

Риба-клоун може жити в симбіозі
з хижою актинією лише за умови,
що вона має таку саму оболонку, що й актинія.
Якщо вона захворіє чи пораниться і втратить
свій невидимий панцир,
щупальці актинії її знищать.
А що ж, коли увесь світ перетворюється
на хижу актинію, і ти прослизаєш
між її рук, як риба-клоун, зненацька
позбавлений захисної оболонки.
Інші люди – це щупальці.
Водночас кожен, як ти, –
беззахисна риба-клоун.

Мар'яна Будько (Mariana Budko)

Małgorzata Lebda

Sny uckermärkerów

Sogni delle uckermärker

Сни уккермаркерів

Uckermerkerių sapnai

zblizenie: fiolet

moje siostry przypominały chore ptaki
kiedy pierwszy raz zobaczyłam je nagie
ich ciała pokrywała wietrzna ospa
wystawiały wtedy fioletowe języki
do wiszącej nad boazerią maryi

primo piano: viola

le mie sorelle assomigliavano a uccelli malati
quando le ho viste nude per la prima volta
i loro corpi erano coperti di varicella
mostravano allora le lingue viola
alla madonna appesa sopra la parete in legno

Klaudia Walkosz

зближення: фіолет

мої сестри нагадували хворих птахів
коли я вперше побачила їх оголеними
їхні тіла вкрила вітряна віспа
вони витягали фіолетові язики до образу Марії
на обшитих деревом стінах

Софія Рачинська (Sofia Rachynska)

iš arti: violetas

mano seserys buvo panašios į sergančius paukščius
kai pirmą kartą jas pamačiau nuogas
jų kūnus apėmė vėjaraupiai
jos iškišdavo violetinius liežuvius
kabančiai virš dailylenčių marijai

Justyna Tankeliun

zbliżenie: woda

zimna woda zmywa muł i żabi skrzek
przez uchylone drzwi łazienki podglądam
siostrę która jeszcze dławi się potokiem
długie ciemne włosy skleją jej usta
nocą w gorączce zawoła: ze mnie
jest ten chłód

primo piano: acqua

L'acqua fredda lava via il fango e le uova di rana
attraverso la porta socchiusa del bagno sbircio
mia sorella che sta ancora annegando nel fiume
i capelli lunghi e scuri si incollano sulle labbra
di notte febbrile mi chiama: è da me che proviene quel brivido freddo

Elisabetta di Marzio Zavaglio

зближення: вода

холодна вода змиває мул і жаб'ячу ікру
крізь напіввідчинені двері ванної кімнати я підглядаю
за сестрою яка все ще захлинається потоком
довге темне волосся склеює її губи
вночі у гарячці вона закричить: від мене
той холод

Еліна Білошанка (Elina Biloshapka)

zbliżenie: skóra

mają słodkie usta kiedy całują ułożony
na posadzce kościoła krzyż mają wilgotne
oczy kiedy patrzą w złote tabernakulum
w ławkach przed konfesjonalem chłopcy
z poręby wkładają zimne dłonie za obcisłe
dżinsówki dziewczyn z żeleźnikowej

primo piano: pelle

hanno labbra dolci quando baciano il crocifisso poggiato
sul pavimento della chiesa hanno occhi
umidi quando fissano il tabernacolo dorato
tra i banchi davanti al confessionale i ragazzi
di Poręba infilano le loro mani fredde dentro jeans
attillati delle ragazze di Żeleźnikowa

Karolina Wiktoria Barnaś

zbliżenie: ogień I

moje siostry po raz pierwszy
życzyły dzisiaj śmierci
nocą jeszcze płonęły
im gardła

зближення: вогонь I

мої сестри вперше
побажали сьогодні смерті

вночі все ще горіли
їхні горла

Ганна Діхтярук (Hanna Dikhtiaruk)

iš arti: ugnis I

mano seserys pirmą kartą
šiandien linkėjo mirties
naktį vis dar degė
joms gerklės

Justyna Tankeliun

zblizenie: zwierzę

odmawiają mi brata potrafią odwrócić
od niego moją uwagę czasem przyglądam
się mu a one mówią: zobacz jest podobny
do zwierzęcia trzymanego w klatce

primo piano: animale

mi negano il fratello sanno distogliere
da lui la mia attenzione alvolte lo
osservo e loro dicono: guarda è simile
a un animale tenuto in gabbia

Przemysław Wiśniewski

зближення: звір

не підпускають до брата можуть відвернути
від нього мою увагу іноді придивляюсь
до нього а вони кажуть: поглянь він схожий
на звіра замкненого у клітці

Ірина Волочнюк (Iryna Volochniuk)

zbliżenie: kamień

jeszcze mało wiedzą o śmierci
rozpalone porządkują rodzinny grób
coraz płynniej literują imiona zmarłych
jednak coraz częściej na serpentynie
pozostawiają tłuste ślady wosku

primo piano: pietra

ancora sanno poco della morte
puliscono con ardore la tomba di famiglia
sempre più disinvolve sillabano i nomi dei morti
eppure, sempre più spesso sulla serpentinite
lasciano grasse tracce di cera

Lida Ricci

зближення: камінь

ще мало знають про смерть
розпалені порядкують родинну могилу
щоразу плавніше вимовляють імена померлих
однак з кожним разом все частіше на серпантині
залишають жирні сліди воску

Іванна Бончковська (Ivanna Bonchkovska)

iš arti: akmuo

dar jos žino mažai apie mirtį
karštligiškai tvarko šeimos kapą
vis sklandžiau skaito mirusiųjų vardus
tačiau vis dažniau ant serpentinito
palieka riebius vaško pėdsakus

Karolina Bartoško

zbliżenie: serce

jedna z moich siostr widziała dzisiaj stary sącz
już w domu otwiera usta i pokazuje ciemne
amalgamatowe plomby

jeszcze przez kilka godzin musi odmawiać
sobie pokarmu staramy się nie jeść
wołowego serca na jej oczach

primo piano: cuore

una delle mie sorelle è andata oggi a Stary Sącz
adesso a casa apre la bocca e mostra delle scure
otturazioni di piombo

per qualche ora deve ancora negarsi
il cibo cerchiamo di non mangiare
il cuore di manzo davanti ai suoi occhi

Giulia Trinca

зближення: серце

одна моя сестра бачила сьогодні старий сонч
удом відкриває вуста та показує темні
амальгамові пломби

ще кілька годин повинна відмовитись
від їжі стараємось не їсти
бичаче серце на її очах

Ірина Боднарчук (Iryna Bodnarchuk)

iš arti: širdis

viena mano seserų šiandien regėjo senąjį sončą
jau namie išsižioja ir rodo tamsias
amalgamos plombas

dar kelias valandas ji turi
atsisakyti maisto stengiamės nevalgyti
jaučio širdies jai matant

Beata Gulbicka

zbliżenie: wilgoć

za wszystkie choroby naszych zwierząt
i roślin odpowiedzialność ponosi
woda idąca z katolickich pól

primo piano: umidità

Di tutte le malattie dei nostri animali
delle nostre piante la responsabilità
è dell'acqua che arriva dai campi dei katoliki

Kacper Jodkowski

зближення: вологість

за всі хвороби наших тварин
і рослин несе відповідальність
вода, яка стікає з католикових полів

Вероніка Новосад (Veronika Novosad)

zbliżenie: łuna

koty podchodzą pod wymiona krów
dzień stygnie to czas kiedy bracia
krzywią twarze od alkoholu
by chwilę później rozluźnić
gardła i śmiało iść w górę
mężykowych pól i tam
w brzezynie odpalić
świat

primo piano: bagliore

I gatti si accostano sotto le mammelle delle mucche.
La giornata si raffredda
è il momento in cui i fratelli storcono il viso dall'alcol
per subito dopo rilassare le gole e
andare su per i campi di męzyki e lì
tra le betulle lanciare
il mondo

Elisabetta di Marzio Zavaglia

zblizenie: mięso

przyjmują jesus a jedna z nich myśli
o wielkiej maciorze ubitej na tę okazję

z całej ceremonii będzie pamiętać ręce
masarzy pachnące jałowcem i pieprzem
cayenne

primo piano: carne

Prendono il corpo di cristo una di loro pensa
All'enorme scrofa abbattuta per l'occasione

di tutta la cerimonia si ricorderà l'aroma
di ginepro e pepe di cayenna delle mani
dei macellai

Kacper Jodkowski

зближення: м'ясо

приймають перше причастя одна з них думає
про велику свиноматку зарізану з цієї нагоди

з усієї церемонії вона запам'ятає
руки м'ясників із запахом ялівця і каєнського перцю

Ірина Котушко (Iryna Kotushko)

zbliżenie: nurt

sierpniowymi popołudniami zanurzają ciała
w zimnym potoku podczas lipcowej powodzi
z ubojni płynęła tu krew zwierząt

odnajdywały ją później w korzeniach wiązów
mówiły wtedy: cała wieś wyrasta stąd

зближення: потік

серпневими полуднями огортають тіла
в холодний потік під час липневих паводків
кров тварин стікала сюди зі скотобійні

пізніше її знаходили в корінні в'язів
казали: звідси виростає все село

Юлія Шнит (Yuliia Shnyt)

iš arti: srovė

rugpjūčio popietėmis panardina kūnus
šaltame sraute per liepos potvynį
iš skerdyklos čia tekėjo gyvūnų kraujas

kurį vėliau jos rasdavo guobų šaknyse
tada sakydavo: visas kaimas išaugo iš čia

Justyna Tankeliun

zbliżenie: mięśnie

przypominają ciemność kiedy patrzą na brata
wracającego z potoku który trzyma w dłoniach
niewyrośnięte pstrągi (najpłochliwsze zwierzę
przynosi te najcichsze) układając je w miednicy
mówią: w mięśniach ryb na długo po uderzeniu
o kamień utrzymuje się życie

зближення: м'язи

нагадують темряву коли дивляться на брата
що повертається від потоку тримаючи в долонях
малюків форелі (найлякливіша тварина
приносить тих найсумирніших) кладучи їх у миску
говорять: у м'язах риб ще довго після удару
об камінь зберігається життя

Любов Лисюк (Liubov Lysiuk)

iš arti: raumenys

Jos panašios į tamsą, kai žiūri į brolių,
grįžtantį nuo upokšnio, laikantį rankose
neužaugusius upėtakius (baikščiausias gyvūnas
atneša tuos tyliausius) dėlįojant juos dubeny
sako: žuvies raumenyse po smūgio
akmeniu dar ilgai išlieka gyvybė

Beata Gulbicka

zbliżenie: pokarm

wykradają z gniazda meulemansa
trzymają go w dębowej szafie
pytam: czym karmicie ptaka?
odpowiadają: mięsem
przyniesionym
w pyskach
psów

primo piano: nutrimento

trafugano un meulemans dal suo nido
lo tengono in un armadio di quercia
chiedo: cosa gli date da mangiare?
rispondono: della carne
portata
nelle fauci
dei cani

Karolina Wiktorja Barnas'

zbliżenie: brzask

moje siostry najpiękniejsze są w chwilach
kiedy uprzedzając brzask ciasno zaplatają
sobie włosy potrafią wtedy rozpoznawać
głosy zwierząt prowadzonych do ubojni
mówią: nasz brat tego nie potrafi

primo piano: alba

le mie sorelle risplendono negli attimi
in cui prima dell'alba intrecciano stretti
i capelli allora riescono a riconoscere
le voci degli animali condotti al macello
dicono: nostro fratello questo non lo sa fare

Przemysław Wiśniewski

зближення: досвіток

мої сестри найгарніші в ті миті
коли передчуваючи світанок туго заплітають
одна одній волосся і здатні стають розпізнати
голоси тварин яких ведуть на забій
говорять: наш брат на це не спроможний

Мар'яна Будько (Mariana Budko)

iš arti: aušra

mano seserys yra gražiausios
kai prieš aušrą tvirtai pina
sau plaukus jos gali tuomet atpažinti
balsus į skerdyklą vedamų gyvulių
sako: mūsų brolis to negeba

Karolina Bartoško

zbliżenie: wiara I

moje siostry najstraszniejsze są w chwilach
kiedy modlą się do świętych porozwieszanych
po domu

modlą się bowiem nie o coś
ale przeciwko

primo piano: fede I

le mie sorelle fanno più paura
quando pregano a santini sparsi
per le pareti della casa

perché pregano non per
ma contro

Klaudia Walkosz

зближення: віра I

мої сестри найстрашніші в ті хвилини
коли вони моляться до святих розвішаних
по всьому дому
моляться ж бо вони не за щось
а супроти

Аліна Музичук (Alina Muzychuk)

iš arti: tikėjimas I

mano seserys būna baisiausios tuomet
kai meldžiasi šventiesiems, kabantiems
namuose ant sienų

nes jos meldžiasi ne už ką nors,
o prieš

Karolina Bartoško

zbliznienie: ciało

znam blizny należące do moich sióstr
te w okolicach piersi przypominają
egzotyczne ptaki

ślubują sobie te blizny jakby
nie wiedziały że ich ciała
posłużą światu

primo piano: corpo

conosco le cicatrici che appartengono alle mie sorelle
quelle attorno al seno assomigliano a
uccelli esotici

giurano a sé stesse queste cicatrici
come se non sapessero che i loro corpi
serviranno il mondo

Lida Ricci

зближення: тіло

я знаю шрами які належать моїм сестрам
ті що на грудях нагадують
екзотичних птахів

присягаються одна одній цими шрамами немовби
не відаючи що їхні тіла
служитимуть світові

Каріна Дудай (Karina Dudai)

iš arti: kūnas

Atmenu mano seserų randus
šitie aplink krūtis panašūs
į egzotiškus paukščius

jos prisielia viena kitai tuos randus, lyg
nežinotų, kad jų kūnai pasitarnaus pasauliui

Beata Gulbicka

zbliżenie: wiara II

od chwili kiedy zobaczyłam je klęczące
przed zwierzętami coraz rzadziej widuję je
w dębowych ławkach kościoła pod wezwaniem
świętego michała archaniola

ale
ich włosy długo jeszcze będą
pachnieć spalaną żywicą

ich usta długo jeszcze będą
gotowe rozpocząć pieśń

ich dłonie długo jeszcze będą
układać się w gest

primo piano: fede II

Da quando le ho viste inginocchiate
davanti agli animali le vedo più raramente
tra i banchi di quercia della chiesa di
san michele arcangelo

ma

i loro capelli ancora per molto
profumeranno di resina bruciata

le loro labbra ancora per molto
saranno pronte a iniziare il canto

le loro mani ancora per molto
si uniranno in segno di preghiera

Karolina Wiktorja Barnas

zbliżenie: szorstkość

od pierwszych skaleczeń podkładają krwawiące rany
pod ciepłe pyski psów po latach będą wspominać
szorstkość ich języków a także wykrzykiwane
po lasach należące do zwierząt imiona
imiona brane z ludzi

зближення: шорсткість

з перших порізів підкладають кровоточиві рани
під теплі собачі морди через роки згадуватимуть
шорсткість їхніх язиків а також поклики
по лісах з іменами тварин

іменами взятими від людей

Валерія Мельник (Valeriia Melnyk)

zbliżenie: rytuał

z uwagą przyglądają się bratu szczególnie
w chwilach kiedy w zimnym potoku opłukuje
dla nich objedzony przez wyżły łeb klaczy
na którą wołały baśka

primo piano: rituale

osservano attentamente il fratello soprattutto
nei momenti in cui in un torrente freddo sciacqua
per loro la testa della cavalla spolpata da cani da ferma
che chiamavano baška

Ewa Kowara

zbliżenie: słowa

jedna z moich siostr nie potrafi wymówić er
z tego powodu mówi za nią ta druga i to ona
nocami wkłada palce do ust siostry
i prawidłowo układa jej język

primo piano: parole

una delle mie sorelle non riesce a pronunciare la “erre”
per questo motivo l'altra parla al posto suo ed è lei che
di notte mette le dita in bocca a sua sorella
e le posiziona correttamente la lingua

Lida Ricci

зближення : слова

одна з моїх сестер не вміє вимовляти “р”
тому це робить за неї інша і це вона
вночі кладе пальці до уст сестри
і правильно вкладає її язик

Юлія Кіндзерська (Yuliia Kindzerska)

zbliżenie: z nocy

przejęte potokiem nie dopilnowały krów
znalazły je już nocą w zagonie w dole wsi
jedna z krów rasy siemental właśnie pękała

primo piano: della notte

Distratte dal ruscello non hanno badato alle mucche
le hanno trovate ch'era già notte in fondo al villaggio
una di razza simmental stava per esplodere

Giulia Trinca

зближення: з ночі

захоплені потоком погубили корів
знайшли їх аж вночі в загороді під селом
одна з симентальських корів саме лускала

Дарія Кійко (Daria Kiiko)

zbliżenie: ceremonia

zazdrozczą bratu kiedy listopadowym
wieczorem przynosi do domu piszczelową
kość znaną na skraju cmentarza
przejmują kość za garść śrutu ukrywają ją
na strychu odtąd co jakiś czas będą urządzać
jej wystawny pogrzeb

primo piano: cerimonia

invidiano il fratello quando in una sera di novembre
porta a casa un osso di tibia
trovato al bordo del cimitero

barattano l'osso per un pugno di graniglia lo nascondono
in soffitta e da allora ogni tanto gli organizzeranno
uno sfarzoso funerale

Ewa Kowara

zbliżenie: choroba

mówi: śnił mi się bóg był stary
i chodził na czterech łapach wołaliśmy
na niego kuba chociaż nie przypominał
umaszczeniem naszego myśliwskiego psa
starsi rozpoznali w nim wściekłą jedną z nich
zabrał z pniaka siekierę i zaprowadził boga za stodołę
później znosiliśmy w to miejsce naręcza nawłoci
ciężkie od rosy

зближення: хвороба

каже: мені приснився бог був старий
він ходив на чотирьох лапах ми кликали
його куба хоча він не був схожий
на масть нашого мисливського пса
старші угледіли в ньому сказ один з них
взяв сокиру з пня і завів бога за хлів
пізніше ми носили на це місце оберемки золотарника
важкі від роси

Аліна Демусь (Alina Demus)

zbliżenie: grudzień

korony jabłoni uginają się pod ciężarem szadzi
potok wydaje trzaski z dachu werandy
zrywają długie sople kruszą je
i z nabożeństwem wkładają
sobie do ust celebrują:
oto ciało wody

primo piano: dicembre

le corone dei meli si piegano sotto peso della brina
il torrente scroscia dal tetto della veranda
colgono lunghi ghiaccioli li sbriciolano
e li mettono religiosamente
in bocca celebrano:
questo è il corpo dell'acqua

Przemysław Wiśniewski

зближення: грудень

крони яблунь гнуться під вагою інею
з даху веранди потріскує струміль
ламають довгі бурульки кришать їх
і побожно вкладають собі до вуст:
ось тіло води

Вікторія Панас (Viktoriiia Panas)

zbliżenie: sny

chłopcy z poręby mają zimne dłonie
(takie musiała mieć tamta dziewczyna
która oddała się w sierpniu popradowi)
chłopcy z poręby powracają do nas
w gorączkowych snach mają zimne
języki

nad ranem siostra dopytuje: a co jeśli
śnię nas przywleczone przez psy łby
uckermärkerów?

w odpowiedzi całuję jej fioletowe usta
by zabrać z niej fragment choroby
i ponieść dalej w świat

primo piano: i sogni

i ragazzi di Poręba hanno mani fredde
(così doveva averle quella ragazza
che si consegnò alle acque del Poprad ad agosto)
i ragazzi di Poręba tornano nei nostri
sogni febbrili hanno le lingue
fredde

poco prima dell'alba mia sorella chiede: e se
le teste delle uckermärker trascinate
dai cani ci sognassero?

in risposta bacio le sue labbra violacee
per toglierle un po' di malattia
e portarla in giro per il mondo

Giulia Trinca

зближення: сни

хлопці з поремби мають холодні долоні
(такі мабуть мала та дівчина
яка в серпні віддалася попрадові)
хлопці з поремби повертаються до нас
в лихоманкових снах мають холодні язики

на світанку сестра допитується: а якщо
зняться нам приволочені псами голови
уккермаркерів?

у відповідь цілую її фіолетові уста
аби забрати в неї частку хвороби
і понести далі в світ

Андрій Радюк (Andrii Radiuk)

